

# Літаратура і Мастацтва

№ 14 (2853)  
8 красавіка 1977 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

цана 6 кап.  
Выдаецца з 1933-г.



Вясна ўладарыць у прыродзе.  
Блакiт. Як не было зімы!

У прамыністай добрай згодзе  
Растуць бярозы і дамы.

Фота Я. КАЗЮЛІ.



**Краснапольскія  
сустрэчы.**

НАТАТКІ  
ПАУЛА КАВАЛЕВА.

Стар. 5

**З сэрца ў сэрца.**

БЕЛАРУСКІ  
ПЕРАКЛАД-76.

Стар. 6-7

**Якім быць**

**працоўнаму святу?**

РЭПАРТАЖ  
З ПАСЯДЖЭННЯ  
«КРУГЛАГА СТАЛА»  
«ЛіМа».

Стар. 8-9

**Увагу — маладой  
змене.**

З ПЛЕНУМА  
ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА  
МАСТАКОУ БССР.

Стар. 12

**Дэкаратыўнае  
мастацтва  
і «станкавізм».**

РОЗДУМ  
МАСТАЦТВАЗНАУЦЫ

Стар. 13

**Нямiга: мінулае  
і сённяшняе.**

ЭСЭ МАКСІМА  
ЛУЖАНИНА.

Стар. 14-15



## УКАЗ ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР Аб правядзенні выбараў у абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і пасялковыя Саветы дэпутатаў працоўных Беларускай ССР

У сувязі са сканчэннем 15 чэрвеня 1977 года паўнамоцтваў абласных, раённых, гарадскіх, сельскіх і пасялковых Саветаў дэпутатаў працоўных Беларускай ССР пятнаццатага сесіяна Прэзідыум Вярхоўнага Савета Беларускай ССР пастанаўляе:

назначыць выбары ў абласныя, раённыя, гарадскія, сельскія і пасялковыя Саветы дэпутатаў працоўных Беларускай ССР на нядзелю, 19 чэрвеня 1977 года.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР  
**І. ПАЛЯКОУ.**  
Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР  
**Л. ЧАГІНА.**

8 красавіка 1977 года,  
г. Мінск.

## 60 З КАСТРЫЧНІКАМ У СЭРЦЫ

### ЗНАЙСЦІ СЯБЕ

Вельмі ўсхвалявала вестна аб прысваенні мне ганаровага звання народнай артысткі рэспублікі. Яно да многага абавязвае, вымагае большай працы, большага пошукі, асабліва цяпер, калі ўся краіна рыхтуецца сустрэць свой шасцідзесяцігадовы юбілей. Кожны дзень — своеасаблівы дотык да жыцця, да тых велічых падзей, якія адбываюцца ў ім. Мы, артысты, як і ўсе дзеячы культуры, закліканы неслі ў жыццё прыгожае, адлюстроўваць самае значнае, самае істотнае і адметнае ў ім. Здавалася б, як можна адлюстравіць жыццё праз стыхію танца? А мне адразу ўспамінаюцца шматлікія гастрольныя паездкі нашага калектыву ў іншыя рэспублікі, і таксама ў замежныя краіны, дзе мы выступалі не проста як выканаўцы, — мы былі прадстаўнікамі дзяржавы новага ладу, савецкага народа, і пра гэта перш за ўсё гаварылі нашы танцы, якія бяруць свае вытокі з крыніц народнай творчасці, з жыцця народа.

Шматлікія працоўныя калектывы, прадпрыемствы рэспублікі Ударнай працы сустрэлі слаўны юбілей Вялікага Кастрычніка. Наш калектыў падыходзіць да гэтага свята з новай, трэцяй па ліку, праграмай. З ёй мы ўдала прайшлі 1 тур Рэспубліканскага агляду-конкурсу, прысвечанага ўрачы-



стай даце. Наперадзе — 2 тур. Ад яго поспеху залежыць многае і перш за ўсё — паездка ў Маскву на 3 заключны тур Усесаюзнага агляду-конкурсу. Не хвалявацца немагчыма.

Рыхтуемца да канцэрта ў Фонд міру. Ён павінен быць святочным і ўрачыстым. Неўзабаве ансамбль выедзе на гастролі па Брэсцкай вобласці. Незабудныя ўражанні робяць гэтыя гастрольныя паездкі па рэспубліцы, сустрэчы з рабочымі і калгаснікамі. Гэта амаль экзамен!

Але і будучае не менш хваляе. Хацелася б выканаць новы прыгожы, тэхнічны, імклівы танец, якімі так багаты наш народ.

Святлана ВУЯЧЫЧ,  
народная артыстка БССР,  
салістка Дзяржаўнага ансамбля танца Беларускай ССР.

## СТЫМУЛ РОСКВІТУ

Пленум праўлення Саюза кампазітараў БССР

6 красавіка адбыўся пленум праўлення Саюза кампазітараў БССР, прысвечаны пытанням выхавання творчай змены. З дакладам выступіў намеснік старшыні праўлення, народны артыст рэспублікі Ю. Семянкіна. У спрэчках прынялі ўдзел кандыдаты мастацтвазнаўства, сакратар партыйнай арганізацыі саюза Б. Смольскі і старшыня музыказнаўчай секцыі Г. Глушчанка, інструктар ЦК ЛКСМБ В. Іваноў, кампазітары А. Мдзівані, Л. Шлег, Л. Захлеўны, музыказнаўцы А. Друкт, І. Нісневіч, В. Сізка.

Дакладчык і выступіўшы ў спрэчках гаварылі пра поспехі і ўпэўненні ў выхаванні маладой музычнай змены, у справе стварэння нацыянальнай кампазітарскай школы. Быў абмеркаваны шэраг творчых і арганізацыйных праблем: пошук талентаў, прафесіянальнае і ідэйнае выхаванне маладых, мабіліза-

цыя музыказнаўчых сіл на актыўную журналісцкую дзейнасць, дапамога ў наладжванні сувязей маладзёжнай секцыі саюза з мастацкімі калектывамі і выканаўцамі і інш.

З трыбуны пленума неаднаразова падкрэслівалася актуальнае значэнне пастановы ЦК КПСС «Аб рабоце з творчай моладдзю» як праграмынага дакумента для дзейнасці кампазітарскай арганізацыі. Канкрэтныя задачы праўлення па рабоце з моладдзю былі занатаваны ў прынятай пленумам рэзалюцыі.

У рабоце пленума прынялі ўдзел загадчык аддзела культуры ЦК КПБ А. Петрашкевіч, намеснік загадчыка аддзела культуры ЦК КПБ Я. Парватаў, намеснік міністра культуры рэспублікі С. Пятровіч, сакратар ЦК ЛКСМБ У. Ягораў.

Справаздача аб пленуме будзе надрукавана ў наступным нумары.

## ГЕРОЙ ГРАМАДЗЯНСКАЙ

Сёлета Крычаўскі краязнаўчы музей папоўніўся скульптурнымі і жывапіснымі партрэтамі многіх герояў рэвалюцыі, вайны і працы. Нядаўна ў зале гісторыі савецкага часу з'явіўся скульптурны партрэт легендарнага героя грамадзянскай вайны М. С. Кісялёва. Партрэт зрабіў магілёўскі скульптар М. Кавалёў.

Хто ж такі Мацвей Сямёнавіч Кісялёў? Народзіўся ён у 1896 годзе ў Крычаве ў беднай сялянскай сям'і. Тут жа закончыў рамесную школу, атрымаў прафесію чарцёжніка, слесара і каваля. Знаходзіўся ў царскай арміі, прымаў удзел у рэвалюцыйным руху. Ён — актыўны ўдзельнік Вялікага Кастрычніка на фронце. Са снежня 1917 года Мацвей Сямёнавіч — член партыі Леніна. У пачатку 1918 года два нашы землякі — Мацвей Кісялёў і Марціян Казлоў — сталі арганізатарамі бальшавіцкага Савета ў Крычаве.

Пасля Мацвей Сямёнавіч змагаўся з белымі бандамі пад Харкавам і Варонежам. За муж-

насць быў узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга.

Гэтую дарагу для ўсіх нас баявую рэліквію беражліва захаваў сястра героя Т. С. Кісялёва і перадала на вечнае захоўванне нашаму музею.

Выканком Крычаўскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных адну з новых вуліц горада назваў імем М. С. Кісялёва. Яго імя прысвоена піянерскім дружным.

Для нас асабліва прыемна, што з 1920 па 1926 год М. С. Кісялёў камандаваў часамі асобага прызначэння Кіеўскай ваеннай акругі і што спрод яго падначаленых, яго памочнікаў быў намісар батальёна ЧАП, намеснікам вайска Мікалая Астроўскага — будучы вядомы пісьменнік. Мацвей Сямёнавіч адносіўся да ліку тых кіраўнікоў узброеных сіл маладой Савецкай рэспублікі, якія былі прыкладам для намісара і пісьменніка М. Астроўскага.

М. МЕЛЬНИКАУ,  
дырэктар Крычаўскага краязнаўчага музея.

### У СУВЯЗІ З ЮБІЛЕЕМ

За шматгадовую плённую работу ў галіне харэаграфічнага мастацтва і ў сувязі з шасцідзесяцігоддзем з дня нараджэння Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР народны артыст Беларускай ССР артыст Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР В. П. МІРОНАУ узнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

БЕЛТА.

## У ДОМЕ КІНО— КАМПАЗІТАРЫ

У Рэспубліканскім Доме кіно адбыўся цікавы вечар-сустрэча членаў Беларускай кампазітарскай арганізацыі з майстрамі творчага аб'яднання «Летапіс» студыі «Беларусьфільм». У госці да кінематаграфістаў прыйшлі кампазітары і музыказнаўцы, спеакі і музыканты. У зале прысутнічалі творчыя работнікі «Летапіс», студэнты кампазітарскага аддзялення Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, факультэта журналістыкі БДУ імя У. І. Леніна, аматары мастацтва кіно. Сустрэчу адкрыў і вёў рэжысёр аб'яднання «Летапіс» А. Канеўскі. Былі прадэманстраваны дакументальныя фільмы «Дыпна беларускіх лясоў», «Жанчына з забітай вёскай», «Бялікал дзягаль», «Прытча пра кола і біясферу», «Апаленая памяць», музыку да якіх напісалі А. Шпунёў, А. Янчанка, А. Гедрвічус.

Беларускія кампазітары пазнаёмілі прысутных са сваімі новымі творами. У канцэрце прагучалі тры часткі з «Серый нароткіх інтэрв'ю» для струннага квартэта Л. Шлег, дзве часткі са струннага квартэта В. Войціна, творы для цымбала С. Картэса (Сюіта), Д. Смольскага (Элегія), А. Залатнева (Гарэная п'еса), песні Л. Захлеўнага «Героям Брэста» (слыбы У. Левіна) і «Песня мая — камсамола» (слыбы А. Чуркіна). Выконвалі іх струнныя квартэты Саюза кампазітараў БССР у складзе Ю. Гершавіча, П. Валадарскага, В. Барцінай, М. Ціхарбова, народны артыст БССР А. Астрамецкі, лаўрэат Усесаюзнага конкурсу савецкай песні В. Скарабегатаў, канцэртмайстры А. Ярохіна, М. Лапацін.

Затым адбылася змястоўная і ўзаемакарысная гутарка. У ёй прынялі ўдзел кампазітары В. Войцін, Э. Зарыцкі, С. Картэс, Л. Шлег, В. Гевіксман (Масква), музыказнаўца А. Ранава, рэжысёры аб'яднання «Летапіс» А. Канеўскі, Ю. Лыстаў, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР І. Пікман. Гаворка ішла пра спецыфіку дакументальнага кіно, пра своеасабіласці рэжысёрска-аператарскай і кампазітарскай работы. На творчым аб'яднанні «Летапіс» у стварэнні дакументальных кінастужак прымаюць удзел кампазітары з розных гарадоў краіны. Вельмі важны тут прычып узаемаразумення паміж рэжысёрам і кампазітарам, уменне апошняга зразумець думку рэжысёра і перадаць у музыцы яго канцэпцыю. Кампазітары гаварылі таксама аб тым, што кінематаграфісты не дужа ахвотна і не часта супрацоўнічаюць з імі і выказалі пажаданне, каб творчыя сувязі надалей пашыраліся. Работа кампазітара ў дакументальным кінематографе павінна стаць важнай прыступкай да яго далейшай работы ў мастацкіх стужках.

Вечар у Доме кіно быў першай такой шырокай сустрэчай прадстаўнікоў дзвюх творчых арганізацый. Сумесныя творчыя пошукі павінны быць прадоўжаны.

А. БАСЬКО.

## СПРАВАЗДАЧА ПАЭТА

У мінулы аўторак у Доме літаратара адбыўся аўтарскі вечар Ніла Гілевіча. Падобныя вечары праводзяцца па плану, распрацаванаму сакратарыятам праўлення і бюро прапаганды Саюза пісьменнікаў БССР да 60-годдзя Вялікага Кастрычніка.

На вечар сабраліся калегі і сябры паэта, прадстаўнікі навуковай і творчай грамадскасці Мінска, студэнцкая моладзь.

Уступным словам адкрыў і затым вёў вечар сакратар праўлення СП БССР І. Чыгрынаў, які ў сваім выступленні адзначыў плённасць шматграннай творчай і навуковай дзейнасці Н. Гілевіча. В. Вітка, працягваючы думку І. Чыгрынага, гаварыў аб магутнай пляядзе паэтаў сярэдняга пакалення, да якой належыць Н. Гілевіч, — пакалення, што «нясе зараз галоўную паэтычную службу». Прыхільнае слова пра творчасць паэта сказаў Я. Сіпакоў, адзначыўшы багаты плён яго трыццацігадовай творчай дзейнасці.

А потым увагай аўдыторыі надоўга завалодаў сам паэт, чытаючы свае вершы і пераклады з балгарскай і славенскай паэзіі.

Б. Спрычанч працягваў некаторыя творы Н. Гілевіча ў сваім перагладзе на рускую мову, П. Макаль — свой новы верш, прысвечаны паэту.

Ад студэнтаў філалагічнага факультэта БДУ імя У. І. Леніна выступіла Э. Моўчан, якая выказала паэту і настаўніку (Н. Гілевіч — выкладчык БДУ) удзячнасць і прызнанне.

Другую частку вечара яля народная артыстка рэспублікі Л. Дазідовіч. Спеакі Н. Цішко і заслужаны артыст БССР А. Сухін выканалі песні беларускіх кампазітараў на словы Н. Гілевіча. Заслужаная артыстка рэспублікі А. Рынковіч, артысты Я. Кавалёва і А. Памазан паказалі сцэну з аднаактовай намядны паэты «Не намы гол!».

У вечары прынялі ўдзел старшыня праўлення СП БССР М. Тани першы сакратар праўлення І. Шамякін.



# ДЗЕНЬ СЁННЯШНІ I ВОДГУЛЛЕ РЭВАЛЮЦЫІ

ТЭЛЕРЭПЕРТУАР ЮБІЛЕЙНАГА ГОДА

Тэатр на блакітным экране — гэты від мастацтва заваўвае прызнанне шырокай аўдыторыі. Яго адметная рыса — набліжэнне героя да глядача, перадача самых тонкіх нюансаў у раскрыцці эмацыянальнага стану чалавека. «Камернасць» большасці эпізодаў спалучаецца з выхадам на прастору, з натурнымі здымкамі, з маштабнай панарамай.

Пошукам такога спалучэння былі аддадзены здымачныя дні групы, якая рыхтуе чатырохсерыйную перадачу паводле рамана «Атланты і карыятыды» І. Шамякіна. Рэжысёр А. Гутковіч, апэратар У. Пранько і выканаўцы ролляў, сярод якіх — папулярныя артысты тэатра і кіно Я. Лазараў, У. Сафонаў, М. Яроменка, А. Ларыёнава, Я. Еўсцігнееў, М. Менглет, Л. Сатаноўскі, працуюць у непасрэдным кантакце з пісьменнікам. Натурныя і павільённыя здымкі вядуцца ў месцах, гранічна набліжаных да рэальнага будаўніцтва, архітэктурнай майстэрні, сучаснай вуліцы буйнага горада.

Водгулле рэвалюцыі — старонкі прозы П. Броўкі, што ажываюць у тэлевізійным спектаклі пад назвай «Разам з камісарам». Яго рэцэпіруе рэжысёр У. Забела з артыстамі Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. Музыкальную партытуру спектакля складуць песні, якія напісаў спецыяльна для яго на тэксты вершаў П. Броўкі заслужаны дзеяч мастацтваў БССР І. Лучанок.

Есць у М. Зарэчнага дакументальны твор «Сорак два дакументы», які малавядомы сучаснаму чытачу. Ён прысвечаны аднаму з гераічных эпізодаў станаўлення Савецкай улады на Беларусі. Інсцэніроўку аповесці падрыхтаваў рэжысёр Ю. Сурынаў. У тэлевізійным спектаклі ўдзельнічаюць артысты Л. Рахленка, Р. Янкоўскі, А. Ткачонак і іншыя. Прэм'ера «Сарак двух дакументаў» адбылася і выклікала цікавасць глядачоў.

Не адзін раз Беларускае тэлебачанне звярталася да біяграфій выдатных дзеячаў рэвалюцыі, каб аднавіць на экране жыццё, аддадзенае змаганню за светлую будучыню народа. Такім будзе і новы спектакль рэжысёра В. Карпілава паводле п'есы «Лёд і полымя» М. Манлярскага і К. Рапалорта. У цэнтры яго — вобраз Фелікса Дзяржынскага. Перад глядачом пройдзе юнацкія гады гэтага самаахварнага рэвалюцыянера-ленінца, праведзеныя ім на Беларусі, у Літве і ў Польшчы. Галоўную ролю выконвае артыст Рускага тэатра БССР імя М. Горкага А. Ткачонак.

Сённяшняму рабочаму класу прысвячаецца п'еса А. Нежнага «Рашэнне». Матэрыялам для яе паслужылі падзеі і людзі аднаго з прадпрыемстваў Бабруйска. Інсцэніроўка і рэжысёр Я. Сіпакова «Крыло цішыні» — пра маральную адказнасць перад грамадствам і перад самім сабой сапраўднага гаспадара зямлі.

З класікі тэлевізійнага тэатра «пераналадае» на мову свайго мастацтва паэму Янкі Купалы «Яна і Я».

У бліжэйшых планах літаратурна-драматычных перадач — і гумарыстычны спектакль. Пад рубрыкай «Вясёлая леснічоўна» адбудзецца прэм'ера сатырычнага агледу з мініяцю і сцэнак, што належаць пяру нашых польскіх сяброў. Пастановачную групу ўзначальваюць рэжысёры У. Трацякоў і В. Шалалевіч.

...Ідуць рэпетыцыі. Рыхтуюцца канчатковыя рэдакцыі тэлевізійных п'ес. Групы выпраўляюцца на здымкі, каб «вывесці» героў спектакляў у натуральную атмасферу дзеяння. Мантажоры кампануюць гатовую стужку. Наперадзе — прэм'еры тэатра на блакітным экране юбілейнага года



Рэпэціруецца сцэна з «Атлантаў і карыятыды». Гутараць (злева направа) народны артыст РСФСР Усевалад Сафонаў, рэжысёр А. Гутковіч і заслужаная артыстка РСФСР А. Ларыёнава.  
Фота Ул. КРУКА.

## ПАЕЗДКІ, ВЕЧАРЫ, СУСТРЭЧЫ

Адбылося пасяджэнне савета бюро прапаганды мастацкай літаратуры Саюза пісьменнікаў БССР. Савет абмеркаваў даклад дырэктара бюро прапаганды М. Татура «Задачы бюро прапаганды мастацкай літаратуры напярэдадні 60-годдзя Вялікага Кастрычніка».

Удзельнікі пасяджэння заслухалі таксама паведамленне ўстаршыні савета А. Русецкага аб выніках усесаюзнага пленума савета па прапагандзе мастацкай літаратуры, на якім станоўчую ацэнку атрымала дзейнасць беларускага бюро.

В. Зуёнак, П. Макаль, М. Герчык, В. Дайліда, В. Нікіфаровіч, сакратар партбюро

М. Кругавых, сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР І. Чыгрынаў у сваіх выступленнях падкрэслілі неабходнасць значна павысіць якасць пісьменніцкіх выступленняў у юбілейным годзе, з большай патрабавальнасцю ставіцца да камплектавання груп і брыгад пісьменнікаў, якія выязджаюць на выступленні ў вобласці і раёны рэспублікі.

Зацверджаны план мерапрыемстваў бюро прапаганды мастацкай літаратуры, у якім прадугледжана правядзенне Дзені літаратуры ва ўсіх абласцях, шматлікія літаратурныя вечары, асобныя паездкі пісьменніцкіх брыгад, металычная дапамога бібліятекам і актыўнаму Та-варыства аматараў кнігі.

## ПЕРСПЕКТЫВЫ МУЗЫЧНАЙ АДУКАЦЫІ

Надаўна ў Рэспубліканскім інстытуце павышэння кваліфікацыі работнікаў культуры праходзіў рэспубліканскі семінар-практыкум дырэктараў і намеснікаў дырэктараў музычных вучылішчаў на тэму «Планаванне вучэбна-выхаваўчага працэсу ў музычным вучылішчы». У час работы семінара былі разгледжаны пытанні арганізацыі практычнага навучання ў музычным вучылішчы, навуковай арганізацыі працы ў сярэдняй спецыяльнай навучальнай установе, актуальныя праблемы педагагічнай этыкі, удасканалення вучэбна-выхаваўчага працэсу на аснове новых вучэбных планаў і праграм. Па гэтых пытаннях выступілі кандыдат філасофскіх навук, дацэнт кафедры філасофіі Мінскага педагагічнага інстытута імя А. М. Горкага В. Пісарэнка, загадчык цыклавой камісіі тэарэтычнага аддзялення Мінскага музычнага вучылішча імя М. І. Глінкі

Л. Школьнікаў, выкладчык Мінскага завочнага палітэхнікума Л. Каганаў, намеснік начальніка ўпраўлення вучэбных устаноў, навуковых устаноў і кадраў Міністэрства культуры БССР Р. Бузук.

Начальнік упраўлення вучэбных устаноў, навуковых устаноў і кадраў Міністэрства культуры БССР М. Волкаў расказаў аб перспектывах развіцця музычнай адукацыі ў рэспубліцы. У сваім выступленні ён адзначыў, што асноўнай задачай, якая стаіць перад музычнымі ўстановамі рэспублікі, з'яўляецца паліпашэнне якасці падрыхтоўкі спецыялістаў.

У рабоце семінара прыняў удзел намеснік міністра культуры БССР А. М. Ваніцкі.

А. САБИТАУ,

старшы метадыст лабараторыі па навучальных установах Міністэрства культуры БССР.

## НА ОПЕРНАЙ СЦЭНЕ-ГОСЦІ

Яркі, псіхалагічна насычаны вобраз цыганіні Азучэны ў оперы Дж. Вердзі «Трубадур» ужо больш чым сто гадоў прываблівае лепшых спявачак свету. 5 красавіка на беларускай сцэне гэта партыю выканала народная артыстка Армянскай ССР Гаар Галачан. Разам з ёй у Мінск з Ерэвана прыехала група вядучых акцёраў Акадэмічнага тэатра оперы і балета імя Спендіярава. Яны выступ-

пляць у галоўных партыях оперы Дж. Пучыні «Флорыя Тоска» і балета Л. Мінкуса «Дон-Кіхот».

— Выступленнем на нашай сцэне майстроў мастацтва Армянскай ССР мы адкрываем Дні тэатра, прысвечаныя 60-годдзю Вялікага Кастрычніка, — сказаў карэспандэнт БЕЛТА дырэктар Акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР М. П. Шаўчук. — Калектыў ужо

не раз выступаў ініцыятарам дэкад і фестывалей, прысвечаных знамянальным датам, і гэта заўсёды знаходзіла жывы водгук у калег.

Спектаклі з удзелам гасцей прыносяць карысць акцёрам і глядачам, садзейнічаюць узамежнаму ўзабагацэнню культур народаў нашай вялікай краіны.

БЕЛТА.

## ЧАСОПІСЫ Ў КРАСАВІКУ

### «ПОЛЫМЯ»

Шырока прадстаўлена паэзія — вершы А. Русецкага, Е. Лось, В. Гусціноўскага, Н. Тулупавай, А. Пысіна.

Друкуецца заканчэнне рамана В. Адамчыка «Ужняя бацькаўшчына» і апавяданне А. Варановіча «На зыходзе зімы».

У раздзеле «Публіцыстыка» — артыкулы М. Шыманскага «Дзень у рабочым страі» і М. Бароўскага «У спенстры чалавечых патраб».

А. Бялевіч выступае з нарысам «Сповідзь сэрца», А. Ладзгіна — з артыкулам «Шматграннасць таленту».

Пад рубрыкай «Крытыка і літаратуразнаўства» змешчаны артыкулы М. Арочкі «Адраджэнне драматычнай паэмы», А. Зарыцкага «Шанаваальнік і сапернік», міністра асветы БССР М. Мінкевіча «Выхаваўчая роля мастацкага слова».

«Гаворку трэба прадоўжыць» — такі называецца рэцэнзія М. Мішчанчука на зборнік крытычных артыкулаў У. Гніламедава «Упоравен з векам». Пра новыя аповесці народнага пісьменніка Беларусі І. Шамякіна «Шлюбная ноч» і «Гандлярка і паэт» піша Г. Егарэнкава — «Вайна не спыніла жыццё». А. Лойка разглядае зборнік вершаў У. Паўлава «Сонца купецца», П. Сцяцко аналізуе «Слоўнік сінонімаў і блізказначных слоў» М. Клышкі.

У раздзеле «Культура мовы» — артыкул Р. Ключава «Дзе ніштавата, а дзе і завельмі».

### «МАЛАДОСЦЬ»

Багата ў нумары паэтычных твораў. Змешчаны новыя вершы С. Законнікава, А. Рудзкі, Н. Мацяш, У. Марушава, А. Лісцкага, М. Мятліцкага.

Чытач пазнаёміцца з апавяданнямі А. Цыжыка, І. Стадольска, В. Кульчэцкага, заканчэннем «кнігі аднаго пад'езду» лётчыка-касманаўта СССР П. Клімука «Зоры — побач».

У раздзеле публіцыстыкі нарысам В. Мысліна «Трое ў калектыве», І. Кірэйчыка «Добры долі, Стадольчы», артыкул П. Чыгрынава «Пад шчаслівай зоркай».

Успамінамі пра М. Лынькова дзеліцца народны паэт Беларусі М. Тапк «Ля парачанскага ногішча» і Я. Казега «Некалькі згадак».

В. Нікіфаровіч рэцензуе паэтычны зборнік Ю. Голуба «Векіпамятае поле».

А. Карпюк піша пра В. Корбут (нарыс «Даця часу»).

### «БЕЛАРУСЬ»

«Вялікаму святу — важкія здабыткі» — так называецца перадавы артыкул нумара.

З новымі вершамі выступаюць М. Лужанін, А. Астрэйна, У. Скарынін.

П. Ткачоў прапануе новыя назвы з цыкла «Штрыхі да партрэта Ільіча». Проза прадстаўлена таксама апавяданнямі А. Капусціна, нямецкага пісьменніка О. Готшэ (пер. М. Навіцкага), урыўкам з дакументальнай аповесці Г. Круглова «Чырвоная завіруха».

Часопіс працягвае рубрыку «Беларусь сацыялістычная». На гэты раз чытачы пазнаёміцца з Бабруйскай мэблевай фабрыкай імя Халтурына.

З іншых матэрыялаў змешчаны артыкул кандыдата філасофскіх навук Г. Шпадарука «Вспомінаю падзеі» — нарыс В. Макаравіча «Вясенні будзень», расказ пра работу Х

з'езда Беларускай мастакоў, традыцыйная падборка «Вяснін мастацтва».

«Крыло цішыні» Я. Сіпакова, «Белы бярэзнік» А. Бачылы, серыю «Дзеці пра цудоўнае», зборнік «Юнану, які абдумвае жыццё» рэцензуе М. Сталіроў, С. Шушыч, Я. Ліфанаў, А. Кірпічэнкаў.

Народны паэт Беларусі П. Панчанка дзеліцца успамінамі пра І. Гурскага.

### «НЕМАН»

Нумар адкрываецца вершамі Хв. Жычкі, якія перапісаны В. Ганіні. Паэзія прадстаўлена таксама творами В. Зуёнка (пер. А. Мікалаева), У. Градоўска, падборкай з «Паэтычных шыткаў», у лютэй выступаюць Я. Янчанка, В. Грышкавец, У. Трусаў.

Друкуюцца «Нльвудыманні гісторыі» А. Карпюка (пер. Ф. Яфімава), заканчэнне аповесці М. Чаргіна «Следства працягваецца».

Пад рубрыкай «Рэзервы працоўнага» Ф. Зяцк выступае з артыкулам «Куды пайсці вучыцца?». Змешчаны таксама артыкулы А. Кейзарава «Контур будучыні», У. Хадзіноўскага «Скарбы тарфяной «чашы»».

Часопіс заканчвае публікацыю «Перапіскі двух паэтаў» (Твардоўскі і Ісакоўскі).

Рубрыка «Крытыка» аб'яднала артыкулы А. Хамянкавай «Угледжымся ў твар часу» (нататкі аб творчасці беларускіх пісьменнікаў сярэдняга пакалення), А. Яскевіча «Стыхі, што зліліся ў аснове...» (сучасная навука і загадкі творчасці). Есць у нумары пастаянная падборка «Учора, сёння, заўтра».

# КРОКІ КАСТРЫЧНІКА

год 1924

Каменцірце Захар Ільіч АРЭХАЎ, член КПСС з 1918 года.



І Прэзідыум і Усебеларуснага з'езда сялян і батрачак.



Дэлегаты — камсамольцы VI Надзвычайнага з'езда Саветаў БССР.



Першы трантар на палях рэспублікі ў саўгасе «Чырвоная Зорка».



Апрацоўка драўніны на шклозаводзе ў Віцебску.

Проста не верылася, што больш няма гэтага чалавека, што смерць вырвала яго з нашых радоў. Нам, чырвонаярмейцам, пра смерць Уладзіміра Ільіча паведаміў камісар палка. Я слухаў яго словы, а перад вачыма стаяў Петраград, Фінляндскі вакзал, агромністы натоўп народу.

Падшыю цыгнік. З тамбура вагона паказаўся невысокага росту рухавы чалавек.

— Ленін! Ленін!

Да яго падбеглі, падхапілі на рукі, панеслі да брацэвіка. Было відаць, што гэта яму не падабаецца, але яго ніхто не слухаў, не звяжаў на яго пратэст. Адусюль чуліся словы вітання, радасныя воклічы.

Ён стаў на брацявік, акінуў позіркам присутніх. На плошчы стала ціха.

Потым ён загаварыў. Пра тое, што рэвалюцыя яшчэ не скончана. Пра тое, што трэба заканчваць братазбойную вайну, якая ўсім надакучыла. Гаварыў, што сялянам трэба зямля, а рабочым — фабрыкі і заводы.

Словы Леніна былі такія простыя і зразумелыя.

Я быў зачараваны гэтым чалавекам. Гэтае ўражанне засталася пазаўсёды.

І вось Леніна не стала. Смутак і жалоба ахапіла нас, чырвонаярмейцаў, у тых студзенскіх марозных дні. Вялікае гора абрынулася на наш народ і партыю. На жалобным мітынгу мы кляліся нястомна змагацца за выкананне заповітаў вялікага Леніна, яшчэ пясней згуртавацца вакол Камуністычнай партыі.

Такія мітынгі ў той час праходзілі па ўсёй краіне. На іх зачытвалася адозва ЦК РКП(б) «Да партыі. Да ўсіх працоўных». Працікнуныя, гарачыя словы адозвы. Яны, як і заклік ЦК пачаць ленінскі прызыў у партыю, згуртоўвалі людзей, рабілі іх аднадумцамі. Больш за 240 тысяч чалавек Краіны Саветаў сталі ў тых дні членамі ленінскай партыі.

Павялічылася больш як на дзве тысячы чалавек партыйная арганізацыя Беларусі. Камуністы паладзілі вывучэнне ленінізму і гісторыі партыі.

Пад знакам адзінства і згуртаванасці праходзіў у маі VIII з'езд КП(б) Беларусі. Дэлегаты з'езда з задавальненнем канстатавалі, што

рабочы клас поўнасьцю падтрымлівае Камуністычную партыю. Было адзначана, што ў развіцці прамысловасці і сельскай гаспадаркі маюцца пэўныя поспехі. З'езд наменіў шэраг мерапрыемстваў па шырокаму кааперываванню сялянскіх гаспадарак.

XIII з'езд РКП(б), які праходзіў з 23 па 31 мая, выказаў поўнае адабрэнне дзейнасці ЦК. Надавалася выключна важнае значэнне марксісцка-ленінскаму выхаванню камуністаў, асабліва тых, хто прыйшоў у партыю ў час ленінскага прызыву.

Было адзначана, што ў гаспадарчым і культурным жыцці краіны наменіўся значны пад'ём. Разам з тым дэлегаты з'езда падкрэслівалі, што неабходна разгарнуць барацьбу за мегал, за пад'ём прамысловасці, за наладжванне вытворчасці сродкаў вытворчасці.

На з'ездзе ў кожнай дэлегацыі паасобку было зачытана «Пісьмо да з'езда» У. І. Леніна. У ім падкрэслівалася, што неабходна і надалей захоўваць адзінства ў партыі, давалася характарыстыка асобным членам ЦК. Згодна завету правадыра колькасць членаў ЦК была павялічана.

31 студзеня II з'езд Саветаў СССР зацвердзіў Канстытуцыю СССР. Гэтым актам, як адзначалася на XIII з'ездзе партыі, была «закончана справа афармлення Саюза ССР і тым створана трывалая база для брацкага і мірнага сумеснага жыцця ўсіх нацыянальнасцей, якія насяляюць СССР».

Рашэнні партыйных з'ездаў заклікалі працоўных на ўзмацненне тэмпаў сацыялістычнага будаўніцтва.

«У краіне непісьменнай пабудаваць камуністычнае грамадства нельга». Гэтыя словы У. І. Леніна прымусілі сесні за падручнікі тысячы рабочых і сялян. Наладжвалася стройная сістэма школьнай адукацыі. З паляпшэннем эканамічнага і фінансаванага становішча краіны работа па ліквідацыі непісьменнасці значна пашыралася. У нашай рэспубліцы вялікую ролю адыграла ў гэтым таварыства «Далоў непісьменнасць».

Лістападаўскі пленум ЦК КП(б) Беларусі, які прайшоў пад лозунгам «Тварам да вёскі», паставіў задачу аб узмацненні шэфскіх сувязей рабочых над вёскай.



Сцэна са спенталя «Панскі гайдун» у пастаноўцы артыстаў Першага Беларускага драматычнага тэатра. Фота выяўлены і прапанаваны ў рэдакцыю Тамарай Чарнуха, супрацоўніцай Беларускага дзяржаўнага архіва кіна-фота- і фонадакументаў.

**КРАСНАПОЛЛЕ...** Дасведчання людзі кажучь, што назва гэтая ідзе з тых даўніх часоў, калі тут рускія войскі, як і пад Лясной, наносілі моцныя ўдары па шведскіх заваўніках. Пасля гэтых удараў поле бітвы было ўсё чырвонае ад крыві. Адсюль і Краснаполле.

Так гэта ці не, але краснапольская зямля славуная і багатая на многія знатныя падзеі і на людзей, як і ўся наша Беларусь.

Праўда, па шэрагу прычын Краснапольскі раён доўгі час не быў у перадавых.

— З семдзесят першага па семдзесят пяты гады тапталіся амаль на адным месцы, — раскаваў начальнік упраўлення сельскай гаспадаркі райсавета дэпутатаў працоўных Эдуард Сяргеевіч Ісаеў. — То 14, то 16 цэнтнераў збожжа збіралі з гектара. І вось у мінулым годзе нам усміхнулася радасць працы. Сабралі па 23,3 цэнтнера збожжа. Упершыню гэтакі ўраджай. А па бульбе і лёну яшчэ лепш выйшлі...

Усю гэтую фразу начальнік упраўлення вымавіў падкрэслена чотка, слова «ўпершыню» асабліва вылучыў. І я зразумеў, што Ісаеў выказаў гэтым не задаваленасць поспехам, а рэальнасць і магчымасці свайго з году ў год адстаючага раёна, даў зразумець, што гэкі ўраджай — гэта пачатак уздыму, надзейная база далейшага эканамічнага ўзбагачэння.

На маю заўвагу, што сёлета было багата снегу, а значыцца, трэба чакаць багатага ўраджаю, Ісаеў адказаў:

— Памятаеце, як адзіна селянін спраўляў высець дачкі і адным вераб'ём усю вёску накармаў?

— Народная...

— Вось-вось... Ён да гэтага вераб'я зарэзаў цяля, закалаў парася...

— Так і са снегам?

— Да добрага снегу перш-наперш на поле варта вывезці ў час угнаенне. І арганічнае, і мінеральнае. — Ісаеў падняў да вачэй напяровы аркуш. — Мінеральнае вывозіць нам «Сельгастэхніка». У іх справы ідуць лепш, бо транспарт больш надзейны... Арганікі калгасы і саўгасы пакуль вывезлі ўсяго 145 тысяч тон. Гэта толькі 51,6 працэнта да патрэбнага... Скажу яшчэ, што ўся раённая партыйная арганізацыя, усе калгасы і саўгасыныя кіраўнікі, спецыялісты зараз заклапочаны, каб лепш рыхтавацца да пасяўной... Думаю і ўгнаенне вывезем у час...

— А далей, — прашу я.

— Па якой пазіцыі?

— Галоўнай.

— Галоўнае складваецца з некалькіх элементаў, — тлумачыць Ісаеў. — Па насенню збожжавых мы маем 83,2 працэнта першага класа і 16,8 працэнта другога. Насення лёну і шматгадовых траў ёсць на ўсю пасяўную плошчу.

— Добра?

— Ды не зусім, — зноў цікаўна глядзіць на мяне Эдуард Сяргеевіч. — Насенню ж трэба захаваць ад пераўвільготненасці, у час пратруціць... А вы ж самі паказалі мне раённую нашу газету. Там правільная крытыка ў адрас кіраўнікоў саўгаса «Краснапольскі». Іх прасілі спецыялісты ўпраўлення пачаць пра-тручванне ў студзені. А яны і ў сярэдзіне лютага не ўзяліся.

— Караць будзеце? — не ўтрымаўся я,

— Скажаце! — шчыра ўсміхнуўся Ісаеў. — Калі за ўсё караць, дык і ступеней спаганняў не хоціць. Вучыць, правяраць трэба! Вось якія металы мы зараз бяром на ўзбраенне...

Я маўчаў, толькі хітнуў галавою, што ўсё зразумеў. А Ісаеў працягваў:

— Скажу, што і па такой пазіцыі, як механізатарскія кадры, з чым клопату ў нас многа. Раёну яшчэ не хапае 80 чалавек.

— Да якога ліку?

— Маю 776 чалавек. Вось чакаем папаўнення з сельскага прафесіянальна-тэхнічнага вучылішча. Ды ў калгасах і саўгасах рыхтуем. На кожны агрэгат

Павел КАВАЛЁЎ

# НІВА ПРОСІЦЬ УВАГІ

павінны мець абавязкова па два механізатары...

— Закончым яшчэ адной пазіцыяй, — перагарнуў стосік напер Ісаеў. — Ну, каб вам была поўная карціна. Пра тэхніку хачу сказаць. Пługі, сеялкі, культыватары, бульбасаджалкі да сябы поўнаццаць падрыхтаваны. А пось трактары, аўтамашыны ўсяго па 75—85 працэнтаў.

— Што стрымлівае?

— Якасць рамонту. Тут першае слова належыць «Сельгастэхніцы». І, скажу шчыра, у мінулым годзе падводзілі яны нас. Адрамантуець, скажам, трактар. Да поля дойдзе, а ў баранне тору і стаў. Таму сёння мы прад'явілі да рамонтнікаў большыя патрабаванні, наладжваем строгі кантроль. Няхай у зводках не будзе 100 працэнтаў. Няхай лепш рамантуюць.

У раёнае аб'яднанне «Сельгастэхнікі» паехаў я разам з сакратаром райкома партыі Іванам Пятровічам Крывашэвым. Кіраўнік аб'яднання Віктар Мікалаевіч Шэвароў, як мы папярэдне і дамовіліся, быў падрыхтаваны да гаворкі — чым «Сельгастэхніка» дапамагае гаспадаркам раёна ў падрыхтоўцы да пасяўной.

Адказ на гэтае пытанне кіраўнік аб'яднання пачаў з... бульбасаджалак. Цяпер, калі праводзіцца спецыялізацыя ў сістэме «Сельгастэхнікі», Краснапольскаму аб'яднанню даручана рамантаваць бульбасаджалкі для ўсёй Магілёўскай вобласці. Пакуль што са 150 бульбасаджалак адрамантавана крыху больш палавіны.

Віктар Мікалаевіч, паведаміўшы такое, нейкі час маўчыць, на сакратара райкома паглядае, што, маўляў, той скажа. А той толькі галавою пахітаў і вочы да панер-зводак апусціў.

— Адрамантуем усё... Трактары адрамантаваны па 89 працэнтаў, сеялкі — на

97, камбайны — на 60 працэнтаў, — гаворыць Віктар Мікалаевіч.

— А якасць?

— Сёлета будуць улічаны недахопы мінулага года, калі было многа скаргаў і папрокаў у наш адрас.

— Улічаны, кажаце? А канкрэтна?

— Правяраем кожную машыну на месцы. Кантроль свой і кантроль заказчыкаў...

Крывашэў паварочваецца па сваім крэсле, гэтым дае зразумець Віктару Мікалаевічу, што адказ яго не зусім задавальняе, і маўкліва схіляецца зноў да панер-зводак.

Сапраўды, «Сельгастэхніка» сёння

І ўсё ж гаворка наша з кіраўніком раёнага аб'яднання «Сельгастэхнікі» працягвалася. Віктар Мікалаевіч Шэвароў раскаваў, якая работа вядзецца па падрыхтоўцы новых механізатарскіх кадраў і перападрыхтоўцы спецыялістаў, што павінны будуць з вясны працаваць на новай тэхніцы. Не буду прыводзіць лічбаў, але скажу, што гэтай важнай справе «Сельгастэхніка» не шкадуе сіл і сродкаў, бо ўсім жа цяпер зразумела: механізатары на пасяўной будуць вырашаць галоўную задачу — паспяховае і якаснае правядзенне сябы.

І нельга было не пагадзіцца з кіраўніком аб'яднання, што некаторыя праблемы ў самой «Сельгастэхніцы» не вырашаюцца і тарможць далейшы поспех у яе дзейнасці. Аб'ём работ Краснапольскага аб'яднання з году ў год павялічваецца. А вытворчая база знаходзіцца на ўзроўні 1962 года. Ненармальна? Так. Кадры спецыялістаў, механізатараў растуць колькасна і якасна, а жыллёвае і культурна-бытавое будаўніцтва не папярэца і нават не плануецца. Няўжо гэта нармальна, што 48 спецыялістаў і механізатараў раёнага аб'яднання «Сельгастэхнікі» жывуць у навакольных з Краснаполлем вёсках і іх трэба на машынах прывозіць на работу?

Відаць, рэспубліканскаму кіраўніцтву «Сельгастэхнікі» належыць падумаць пра такія далёкія свае гаспадаркі.

— Зараз, — паведаміў мне сакратар райкома партыі Іван Пятровіч Крывашэў, — у цэнтры ўвагі ўсёй нашай выхавальнай работы такія важныя дакументы, як пісьмо ЦК КПСС па пытаннях сельскай гаспадаркі, вастамова ЦК КПСС, Савета Міністраў СССР, ВЦСПС і ЦК ВЛКСМ «Аб усесаюзным сацыялістычным спаборніцтве за павышэнне эфектыўнасці вытворчасці і якасці работы, паспяховае выкананне заданай дзесятай пяцігодкі», вастамова ЦК КПСС «Аб 60-й гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі». Іван Пятровіч яшчэ малады кіраўнік, сціплы ў агульных вызначэннях спраў раёна, але, гэта відаць па яго заклапочаным твары і удумлівых вачах, ён хоча, вельмі хоча бачыць свой раён у лепшым стане, і, вядома, на ўліку адстаючых.

— Сёлета, — гаворыць ён ціхім голасам, — мы ў раёне больш-менш падымаліся па прадуктыўнасці жывёлы. Гэтая зіма ў нас вяселейшая, бо ўпершыню ўдвай парыхтавалі кармоў. Значыць, будзе захаваны статак, вырасім маладняк. Будзе малако і мяса...

— І ўсё яшчэ адстаеце ад перадавых раёнаў, — крануў я балючую струну сакратара райкома.

Іван Пятровіч панурыўся, неяк квала пахітаў галавою, сказаў ціха:

— Не адразу ў наш імклівы час перадавым станеш. Даганяць цяжэй, чым адставаць. Папрацаваць трэба...

Вось гэтае «папрацаваць трэба» выказала ўвесь душэўны настрой партыйнага кіраўніка. Яно — «папрацаваць трэба» — чулася мне пры ўсіх сустрэчах, пры паведаванні гаспадарак і гутарках з людзьмі. І, якімі б яны, людзі Краснаполля, ні былі розныя, а жывуць сёння толькі адным — у сёлетнім юбілейным годзе дабіцца лепшых паказчыкаў ва ўсіх галінах сельскай гаспадаркі. Вось гэтага і хочацца ім шчыра пажадаць!



Закончана будаўніцтва магутнай кампрэсарнай станцыі на трасе магістральнага газаводу Івацэвічы—Даліна. Яна ўзведзена на паўгода раней тэрміну. Выключна хуткімі тэмпамі манціраваліся будынак кампрэсарнага цэха. Па ўдарнаму працавала тут брыгада камуністычнай працы, якой кіруе спрактыкаваны мантажнік Валеры Ступак.



гарскіх будаўнікоў Аляксандр Пешаў (справа) і брыгадзір перадавай брыгады БУ-6 трэста «Газмантажбуд» Валеры Ступак.

Фота Э. КАВЯКА (ВЕЛТА).

**Чым быў характэрны для беларускага мастацтва перакладу мінулы год?**

Якія яго набыткі і страты? Ставячы гэтыя пытанні і спрабуючы адказаць на іх, трэба, па-першае, мець выразнае ўяўленне пра магчымасці друкавання перакладных мастацкіх твораў. За выключэннем штогадовага зборніка «Далаягляд», у нашай рэспубліцы няма часопісаў тыпу рускай «Иностранной литературы» ці ўкраінскага «Всесвіту». Творы пісьменнікаў народаў СССР і замежных краін змяшчаюцца ў літаратурна-мастацкіх і грамадска-палітычных часопісах, а таксама ў некаторых рэспубліканскіх і абласных газетах. Асобнымі выданнямі перакладныя творы выходзяць толькі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура».

Усё ж летася ў перыяды было апублікавана некалькі сот перакладаў. Праўда, гэта пераважна творы малых жанравых форм — вершы і апавяданні. Асабліва ахвотна публікавалі іх «Полымя». Сярод іх — вершы Поля Элюара (пер. Э. Агняцвет; № 3), вялікая падборка ўкраінскай прозы і паэзіі (№ 5), аповесць Г. Маркава «Наказ» (пер. Л. Салаўя; № 6), вершы П. Нэруды, а таксама апавяданні некалькіх польскіх пісьменнікаў (пер. Я. Брыля; № 7), лірыка М. Луконіна (пер. А. Куляшова; № 8), нізка сучаснай польскай паэзіі (пер. М. Тапка; № 9), вершы М. Ціханова (пер. Р. Барадулліна і С. Грахоўскага; № 12).

Газета «Літаратура і мастацтва» таксама імкнулася, па меры магчымасці, знаёміць сваіх чытачоў з творчымі дасягненнямі іншых народаў, пераважна савецкіх. Пераклады ў газете друкаваліся ў цэлым рэгулярна, аб'ядноўваючыся ў розных рубрыках («У вянок дружбы», «Паэтычны глобус братэрства» і інш.). Праўда, можна было б пажадаць «ЛіМу» большай прадуманасці ў падборы гэтых публікацый.

У «Маладосці» (№ 1) была змешчана вялікая падборка твораў маладых літоўскіх пісьменнікаў. Старонкі часопіса амаль напалову былі адыдзены аўтарам маладзёжнага часопіса «Яўніма Гратас» («Радзі моладзі»). Наогул «Маладосць», і гэтым яна выгадна вылучаецца сярод іншых беларускіх выданняў, перыядычна абмяняецца сваімі старонкамі з маладзёжнымі часопісамі некаторых савецкіх рэспублік. Безумоўна, такі абмен варты ўсялякай падтрымкі і ўхвалы. У пятым нумары часопіса, да Дэкады ўкраінскай літаратуры і мастацтва ў Беларусі, была апублікавана падборка вершаў П. Тычыны, А. Малышкі, Я. Шпорты, Б. Алейніка, Р. Лубкіўскага і І. Драча. Публікацыяй некалькіх вершаў часопіс адзначыў 70-годдзе Мусы Джалілі (№ 2) і 80-годдзе Мікалая Ціханова (№ 12). Але гэта, на жаль, і ўсё. Думаецца, «Маладосць», нягледзячы на свой адносна невялікі аб'ём, магла б усё ж часцей завязваць кантакты з іншымі літаратурамі свету, і ў першую чаргу — літаратурамі народаў СССР.

З іншых выданняў, што змяшчалі пераклады, добрага заслугае часопіс «Беларусь», у якім стала ўжо традыцыйнай даваць амаль у кожным нумары адно ці два апавяданні замежных пісьменнікаў. Рэгулярна друкуецца ў ім

і паэзія народаў краіны і свету. Праўда, не заўсёды пераклады, змешчаныя ў часопісе, выкананы на належным узроўні. З'яўленне перакладаў на старонках часопісаў і газет у мінулым годзе стымулявалі дзве значныя падзеі: у маі — Дэкада ўкраінскай літаратуры і мастацтва і ў верасні — Дні польскай літаратуры ў Беларусі. Гэтыя падзеі шырока асвятляліся ў рэспубліканскім друку. Да Дэні польскай літаратуры быў прымеркаваны і выпуск у свет дзвюх кніг — зборнікаў прозы Яна Гушчы (у калектыўным перакладзе) і М. Ю. Канановіча (пер. Я. Брыля).

У 1976 годзе было выдадзена 18 кніг перакладной мастацкай літаратуры для дарослага чытача і 17 — для дзяцей. (У 1975 г. адпаведна 16 і 14). Палова кніг прыпадае на літаратуру народаў СССР, другая палова — на літаратуру сацыялістычных і капіталістычных краін.

Летася на кніжныя паліцы леглі кнігі прозы К. Паустоўскага (пер. А. Марціновіча) і Я. Гуцалы (пер. Б. Сачанкі і Л. Салаўя), другі на ліку зборнік «Далаягляд», зборнік эстонскіх навел, раман узбекскага пісьменніка У. Умарбекава «Зялёная зорка» (пер. М. Татура). Выйшаў у свет зборнік апавяданняў румына М. Садавяну «Кропля расы» (пер. В. Бурносана), зборнік выбранай прозы Р. Тагора (у калектыўным перакладзе), раман Э. Хемінгуэя «І ўзыходзіць сонца» (пер. Ю. Гаўрука).

Серыя «Паэзія народаў СССР» папоўнілася зборнікамі вершаў С. Ясеніна (пер. Р. Барадулліна і А. Куляшова), А. Пракоф'ева (у калектыўным перакладзе) і ўкраінца Я. Шпорты (пер. К. Кірзэнкі). У серыі «Паэзія народаў свету» выдадзены трагедыя Гётэ «Фаўст» (пер. В. Сёмухі), кніга вершаў П. Нэруды (у калектыўным перакладзе), а таксама зборнікі славенскай паэзіі XIX—XX стст. «Майці мая, Славенія» (пер. Н. Гілевіча) і сучаснай славацкай лірыкі «Татры паяць» (пер. П. Макаля).

Тут мне хочацца зрабіць невялікую заўвагу — не пра пераклады, а пра самі гэтыя серыі. У адной і той жа серыі выходзяць творы і выдатныя, класічныя, і проста добрыя. Так, грэф серыі «Паэзія народаў СССР» стайць на творах Ясеніна, Пракоф'ева, Гамзатова; значыцца ён і на зборніку сучасных паэтаў Паўднёвай Асеці «Трубціць алены», на кнізе ўкраінскага паэта Я. Шпорты. Выдавецкі грэф «Паэзія народаў свету» красуецца на творах Апаляна, Пецэфі, Нэруды, Верлена. Разам з тым ён будзе ўпрыгожваць і кнігу нашага сучасніка, перакладчыка беларускай паэзіі на польскую мову Т. Хрусцялеўскага, якая сёлета выходзіць з друку.

Думаецца, што асобныя з названых аўтараў маглі б упайне быць выдадзенымі не ў гэтых серыях, а па-за імі (як, скажам, выйшла ў 1975 г. кніга балгарына А. Германова). Альбо трэба было б пашырыць колькасць перакладных серыяў, як гэта, у прыватнасці, зрабілі ўкраінцы (на Украіне выдаюцца серыі: «Маладая паэзія краіны», «Бібліятэка «Братэрства», «Скарбіца братніх літаратур», «Жамчужныя сусветнай лірыкі» і інш.).

Летася нашы дзеці атрымалі раман Я. Вараб'ёва «Эцхен і яго цень» (пер. У. Шахаўца), аповесці татарскага пісь-

менніка Ш. Рахіпава «Адкуль ты, Жан?» (пер. У. Мехава), «Апошні арлан — Беласе пярэ» эстонца Я. Ранана (пер. А. Чаркасава), «Канстанцін Заслонаў» Л. Ракоўскага (пер. В. Рудавай і У. Ідэльсона), «Брат маўклівага ваўка» славацкай пісьменніцы К. Ярунковай (пер. Я. Бяганскай), зборнік прозы Ю. Казакова «Арктур — гончы сабака» (пер. А. Жука) і інш.

Безумоўна, найбольш значным здабыткам беларускага мастацкага перакладу 1976 года з'явіўся выхад у свет перакладзенай В. Сёмухам сусветнавай трагедыі Гётэ «Фаўст». Гэта — не толькі здабытак беларускага перакладу, але і

бібліаграфічнаму апісанню перакладаў. У будучым можна было б прысвячаць асобныя выпускі альманаха нейкай адной літаратуры. Хацелася б бачыць у выданні такога тыпу развагі практыкаў і тэарэтыкаў перакладу. Зразумела, ажыццявіць гэта можна было б значна хутчэй і лепш, каб штогоднік ператварыўся хача б у кварталнік.

Далейшы лёс «Далаяглядаў» у значнай ступені будзе залежыць ад двух момантаў: ад навіны і мастацкай вартасці перакладаў. Што да першага моманту, то патрэбна захоўваць прыняты першапублікацыі. Больш таго, варты было б, выкарыстоўваючы вопыт ўкраінскай «Віт-

Вячаслаў РАГОЙША

# І С В Я Т Ы, І Б У Д Н І

БЕЛАРУСКІ ПЕРАКЛАД — 76

прыкметная падзея ў культурным жыцці нашай рэспублікі.

Выданне «Фаўста» яшчэ раз — у каторы раз! — наводзіць на думку пра неабходнасць планаванага, мэтанакіраванага, сістэматычнага знаёмства шырокага чытача з вяршнімі з'явамі сусветнай мастацкай літаратуры. Даўно ўжо трэба ўбраць у беларускія строі «Ліяду» і «Адыею» Гамера, «Боскую камедыю» Дантэ, «Дой-Кіхота» Сервантэса, «Пана Тадэвуша» А. Міцкевіча. Патрэбна выдаць па-беларуску лепшыя творы Віёна, Бальзака, Дзікенса, Шылера, Верхарна, Рыльке, Андрэя, Хікмета, Незвала, Гільена і некаторых іншых буйнейшых прадстаўнікоў асобных нацыянальных літаратур.

Думаецца, настала пара сумеснымі намаганнямі Саюза пісьменнікаў БССР, адказных работнікаў выдавецтваў рэспублікі, вучоных-спецыялістаў па зарубежных літаратурах скласці навукова-абгрунтаваны спіс класічных твораў, якія ніколі не з'яўляліся на беларускай мове ці з'яўляліся даўно, і на яго аснове зацвердзіць выдавецкія планы па выданню сусветнай класікі.

Выйшаў чарговы, другі выпуск «Далаяглядаў». Зборнік пачаў набываць сваё выразнае аблічча. Пачалі складвацца асобныя яго раздзелы, дзе прасторна паэзіі і прозе літаратур народаў СССР і замежных краін, крытычным аглядам,

жизни, змяшчаць з іншымі твораў тая, якія яшчэ не прагучалі на рускай мове. Гэта прывябіла б да «Далаяглядаў» многіх чытачоў.

Па-другое, у альманаху неабходна друкаваць толькі творы, перакладзеныя непасрэдна з мовы арыгінала або — у выключных выпадках — з падрадкаўніка (апошнія заўсёды трэба агаворваць). Не будзе гэтага — не будзе даверу ў чытача да мастацкай паўнацэннасці надрукаваных твораў.

На жаль, у другім выпуску альманаха і першая, і другая ўмовы пачалі парушацца. З аднаго боку, некаторыя творы раней змяшчаліся ў перыядыцы, а толькі затым мы іх зноў убачылі ў «Далаяглядах». З другога боку, не надта вершы ў раптоўнае авалоданне нашымі перакладчыкамі цэлым шэрагам моў — ад літоўскай, малдаўскай, румынскай і да таджыкскай, туркменскай, азербайджанскай, нават... да грэцкай. А ў альманаху, калі вершы дзедкам, менавіта з іх (а не з падрадкаўніка, не з рускага варыянта) перакладзены не толькі асобныя вершы, але і празічыны мініяцюры, апавяданні і нават аповесці.

Неабходна ўвесь час падтрымліваць высокі ўзровень, добрую славу «Далаяглядаў», каб іх з часам не напаткаў незайздорны лёс сённяшніх «Дзён паэзіі» — і не толькі беларускіх, але і цэнтральных, — якія гадамі заграваццаюць паліцы кнігарняў.

**А** Б НЯЛЕГКАЙ і мужнай, часам звязанай з рызыкай для жыцця міліцэйскай службе кнігі ёсць. І ўсё ж нельга сказаць, што людзі гэтыя карыстаюцца належнай увагай пісьменнікаў, у прыватнасці, аўтараў дакументальных твораў. Таму зразумела цяжкасць, якую выклікае ў чытачоў кніга І. Цімашэнка «Салдаты міліцыі», у прадмове да якой паведамляецца, што аўтар «сбраў і абагульніў вялікі матэрыял аб самаадданай барацьбе супрацоўнікаў беларускай міліцыі ў першыя дні Вялікай Айчыннай вайны супраць... варожых дыверсантаў і тэрарыстаў, аб узброеных сутычках з нямецка-фашысцкімі акупантамі ў складзе партызанскіх атрадаў і груп, аб разведвальнай рабоце на захопленай гітлераўцамі тэрыторыі нашай рэспублікі».

Аднак агульнавядома, што аднаго архіўнага матэрыялу — І. Цімашэнка. Салдаты міліцыі. На рускай мове. Літаратурная рэдакцыя А. Міронава. Мінск, «Беларусь», 1976.

## НАСУПЕРАК ФАКТАМ

няхай найбагацейшага і разнастайнага — яшчэ недастаткова для напісання дакументальнага твора. Трэба не толькі выкарыстаць дакументы, але і ажывіць іх, расшыфраваць, дапоўніць успамінамі саміх удзельнікаў і сведкаў тых канкрэтных падзей.

На жаль, такія ўспаміны аўтарам, па сутнасці, не прыводзяцца. І, як вынік, яркага, хваляючага апавядання аб салдатах міліцыі не атрымалася. Больш таго. У напісанай суа і павярхоўна кнізе шмат грубых памылак і ўпушчэнняў. Пачнём з таго, што матэрыял слаба сістэматызаваны, падчас парушаецца паслядоўнасць у яго выкладанні. Расказваючы пра баявыя аперацыі фарміраванняў Гомельскай вобласці, аўтар, напрыклад, прыгадвае Рэчыцкі знішчальны батальён, а праз некалькі старонак, там,

дзе гаворыцца аб падраздзяленнях міліцыі Віцебшчыны, зноў чамусьці вяртаецца да яго: «Храбра змагаўся з ворагам Рэчыцкі знішчальны батальён».

Натуральна, у кнізе, якая носіць назву «Салдаты міліцыі», галоўнае — дзейнасць супрацоўнікаў міліцыі ў гады вайны. Засмучае іншае: у расказе часта прыкметна праўляецца аўтарская тэндэнцыйнасць у паказе, напрыклад, сувязі дзеянняў міліцыі з аперацыямі часцей і падраздзяленняў Савецкай Арміі.

Многія чытачы «Брэсцкай крэпасці» С. Смірнова, напэўна, добра запомнілі высокія подзвігі байцоў-зенітчыкаў, сержантаў лётнай часці і пагранічнікаў, якія стойка і мужна абаранялі брэсцкі вакзал. Ведаючы арганізатараў гэтай абароны: лейтэнанта Мікалая Царова, па-

літрука Канстанціна Барысенку і старшыню Паўла Баснева.

Зусім інакш выглядае абарона вакзала ў апісанні І. Цімашэнка: расказваецца ў асноўным пра работнікаў міліцыі. Пра байцоў жа і камандзіраў Чырвонай Арміі мы ведаемся з такіх скульных радкоў: «На шчасце, тут жа на станцыі і папаўненне знайшлося. Гэта камандзіры і чырвонаармейцы, якія не паспелі вярнуцца ў свае часці...» Кіраваў абаронай вакзала, як паказвае І. Цімашэнка, падпалкоўнік міліцыі А. Вераб'ёў, а М. Цароў, К. Барысенка і П. Баснеў нават не ўспамінаюцца.

Безумоўна, чытач будзе ўдзячны І. Цімашэнку за тое, што ён сказаў добрыя словы пра А. Вераб'ёва, І. Славна, П. Даўжанюка і іншых супрацоўнікаў міліцыі — герояў

легендарнай абароны брэсцкага вакзала. Аднак, на наш погляд, было б значна лепш, калі б аўтар, строга прытрымліваючыся гістарычнай праўды, дзеянні работнікаў міліцыі ўсё ж паказаў не ізалеявана.

На жаль, тэндэнцыйнасць і далей прыводзіць І. Цімашэнка да парушэнняў прапорцый у паказе дзейнасці былых супрацоўнікаў міліцыі ў знішчальных батальёнах і партызанскіх атрадах. У кнізе, напрыклад, гаворыцца, што кіруючыя работнікі НКВС Баранавіцкай вобласці П. Гарачаў і М. Чалаў, прыбыўшы ў Мінск, «вырашылі застацца ў горадзе і... узяць на сябе кіраўніцтва ўсёй дзейнасцю службы парадку сталіцы». А пры абароне Магілёва, сцвярджае аўтар, «міліцэйскі батальён узяў на сябе абарону аднаго з найцяжэйшых участкаў фронту». Не менш «узлылі на сябе» і супрацоўнікі міліцыі Гомеля. «Немцы паспелі заняць чыгуначны вакзал, аэрадром, выйці на бераг Сожа», але «міліцэйскія пасты(?) працягвалі заставацца на месцы...».

Чытачы з цікавасцю сустрэлі своеасаблівы анталогіі—славенскай паэзіі XIX—XX стст. «Маці мая, Славенія» і сучаснай славацкай паэзіі «Татры пяюць». Кожная з гэтых анталогій перакладзена адным паэтам, першая—Н. Гілевічам, другая—П. Макалем. І Гілевіч, і Макаль—не навічкі ў перакладзе. Праўда, для Макаля кніга «Татры пяюць»—першая па-сапраўднаму значная перакладчыцкая праца, у той час як зборнік славенскай паэзіі для Гілевіча—толькі адзін з этапў на яго творчым шляху.

Абодва перакладчыкі прытрымліваюцца творчага стаўлення да арыгінала, імкнучыся перадаць не слова—словам, літару—літарай, а паэзію—паэзіяй. Адчуваецца клопат пра беларускага чытача, які будзе, магчыма, упершыню знаёміцца з асобнымі творамі дзвюх славянскіх рэспублік. Якасць перакладу вызначыла і тое, што паэты ведаюць добра быт, звычкі, жыццё славенцаў і славакаў, перакладаючы непасрэдна з моў арыгіналаў. Вось як дакладна, афарыстычна гучыць, напрыклад, «Дэвіз» класіка славенскай літаратуры Отана Жупанчыча ў беларускім узнёўленні Ніла Гілевіча:

Куй, жыццё, душу маю!  
Калі крэмень — заіскруся,  
Калі шкло — на друз паб'юся,  
Калі сталь — дык запялю!

Вельмі добра, што ў нас, нарэшце, пачалі з'яўляцца паэтычныя зборнікі, нават, як бачым, цэлыя анталогіі, перакладзеныя адной асобай. Гэта прадвызначае ўнутранае адзіства такіх выданняў, іх пэўную ідэйна-мастацкую цэласнасць. Разам з тым, відавочна, нельга і залішне зложываць падобнымі выданнямі. У выбары твораў, спосабах і сродках іх перадачы на іншай мове, несумненна, выяўляецца моцны суб'ектыўны пачатак. Якім бы вялікім дарам творчага перавасаблення ні быў падзелены перакладчык, усё ж ён не можа з аднолькавым поспехам перадаць усю гаму разнастайных літаратурных метадаў, напрамкаў, стыляў, увасобленых у творах дзесяткаў аўтараў, што жылі на працягу аднаго ці некалькіх стагоддзяў.

Хоць сэрца перакладчыка разнасцэжана перад усім, што ёсць лепшага ў сусветнай літаратуры, усё ж у сваёй творчасці ён павінен быць адналюбоў: адна літаратура, яшчэ лепш—адзін перыяд гэтай літаратуры, адна ці, прынамсі, некалькі будзейшых постацей гэтай літаратуры. Так, як у свой час былі адналюбоўмі Жукоўскі, Гнедзіч, Маршак, Пастернак, Забалоцкі (пры ўсёй шырыні іх перакладчыцкай практыкі). Так, як цяпер імі з'яўляюцца Якаў Каласоўскі, Арсеній Таркоўскі, Якаў Хелемскі, нашы Юрка Гаў-

рук, Язэп Семяжон, Васіль Сёмуха (пры ўсім тым, што ў іх творчым актыве налічваюцца дзесяткі імён перакладзеных ім аўтараў).

Гэтыя мае развагі, выкліканыя зборнікамі «Татры пяюць» і «Маці мая, Славенія», адносяцца не столькі да гэтых выданняў, колькі да падобных выданняў увогуле. Што датычыць Н. Гілевіча, то ён якраз уваходзіць у катэгорыю перакладчыкаў-адналюбоў, пажыццёвая любоў якога—българская і—цяпер гэта добра відавочна—славенская паэзія. Будзем спадзявацца, што з гэтага часу «дамай сэрца» Пётруся Макаля стане славацкая паэзія.

Вядомы рускі пісьменнік А. Таркоўскі не так даўно пісаў: «Я працую і ў той і ў другой галіне,—і запэўніваю вас, што пісаць уласныя вершы шмат лягчэй, чым перакладаць чужыя. Уласныя вершы—нашы святыя, перакладныя—нашы працоўныя будні».

Гэта сказана пра пераклады з няроднасных моў. Што датычыць твораў, якія напісаны на мове роднаснай, ды яшчэ класічных, агульнавядомых, меркаванне Таркоўскага набывае асаблівую слушнасць, бо чытачы многія творы ведаюць у арыгінале, яны заўсёды могуць супаставіць пераклад з арыгіналам і адначасна вартасці беларускага варыянта рускага або ўкраінскага твора.

З усімі гэтымі складанасцямі сутыкнуліся А. Куляшоў і Р. Барадулін, перакладаючы творы С. Ясеніна, а таксама К. Кір'янка, узнёўляючы па-беларуску вершы ўкраінца Я. Шпорты, цэлы атрад перакладчыкаў выбраных твораў А. Пракоф'ева. І, трэба сказаць, у пераважнай большасці выпадках складанасці былі пераадолены. Многія творы Ясеніна, Пракоф'ева і Шпорты загучалі па-беларуску натуральна і высокапаэтычна.

Праўда, што датычыць вершаў Пракоф'ева, то ў іх адчуваецца пэўная рознастайнасць, абумоўленая тым, што аднаго паэта перакладла ажно трыццаць тры (!) перакладчыкі.

З найбольшымі, відавочна, цяжкасцямі сутыкнуліся А. Куляшоў і Р. Барадулін, перакладаючы паэтычна непапулярныя, бессмяротныя радкі Ясеніна. Яны свядома ішлі на гэтыя цяжкасці, выразна адчуваючы, што ў іх будучы сцікі крытыкаў—беларускіх чытачоў, якія ведаюць рускага паэта ў арыгінальным гучанні.

Есць адна прыгожая песня салаўіная—  
Па маёй галовачцы скарга дамавінная,  
Цяла — бесшабашная, расла —  
нанавая,  
А цяпер схілілася, нібы нежывая.  
Думы мае, думы! Насланні прылятае!  
Змарнаваў юнацтва дні свае без ладу я.

Гэтыя радкі з «Песні» Сяргея Ясеніна ў перакладзе А. Куляшова, як і іншыя творы (а ў кнізе паэт змясціў пераклады васьмі вершаў і паэмы «Анна Снегіна»), вызначаюцца асаблівай блізкасцю

да першадруку, чыста ясенінскай паэтычнасцю, мілагучнасцю.

Такімі якасцямі валодаюць і многія пераклады Р. Барадуліна. Аднак у некаторых з іх адчуваецца зніжэнне высокага гучання ясенінскага слова, залішняе яго прызямленне, абытаўленне. Гэта залежыць як ад характару беларускай літаратурнай мовы, у якой стыль узвышаны, патэтычны развіты значна менш, чым размоўна-бытавы, так і ад самога перакладчыка, яго ўласнага стылю як творцы, яго настойлівасці ў пераадоленні так звананага моўнага бар'ера. У якасці прыкладу можна прывесці страфу з верша «Не блукаць, не мяць кустоў барвяных»:

Хай парой мне шэпча сіні вечар,  
Што была ты мара і напеў,  
Хто ўсё ж выдумаў твой гнуткі стан  
І плечы,—  
ВУСНЫ светлай таямніцай РАЗГАВЕУ.

Параўнаем гэтыя радкі з арыгіналам («Не бродить, не мять в кустах багряных...»):

Пусть порой мне шепчет синий вечер,  
Что была ты песня и мечта,  
Все ж, кто выдумал твой гибкий стан  
И плечи,  
К светлой тайне ПРИЛОЖИ УСТА.

У цэлым выхад у свет томіка Ясеніна—прыкметная з'ява беларускага паэтычнага перакладу 1976 года, беларуска-рускіх літаратурных узаемазвязей увогуле.

Гэта, дарэчы, адносіцца і да кнігі вершаў П. Нэруды, зборнікаў прозы К. Паустоўска і Ю. Казакова, Я. Гущы і М. Ю. Канановіча, рамана Э. Хемінгуэя «І ўзыходзіць сонца». На жаль, такое сказаць пра ўсе перакладныя выданні мінулага года нельга. І бяда не толькі ў тым, каго мы перакладаем, але і як перакладаем. А гэтае апошняе, як правіла, залежыць у велізарнай ступені ад аднаго моманту: з чаго—арыгінала ці нейкага яго замяніка (падрадкоўніка, рускага выдання)—ажыццяўляецца пераклад твора на беларускую мову.

У Беларусі працуе значны атрад добрых перакладчыкаў, якія перакладаючы непасрэдна з моў арыгінала. Гэта М. Танк, Я. Брыль (польская мова), Я. Семяжон, Ю. Гаўрук (англійская, нямецкая, французская), А. Зарыцкі (нямецкая), Н. Гілевіч (българская, славенская), Э. Агняцвет, А. Лойка (французская), В. Сёмуха (нямецкая), А. Кобец-Філімонава (нова-грэцкая), А. Траяноўскі (серба-лужыцкая, кашубская), А. Шаўня (італьянская) і некаторыя іншыя. Разам з тым яшчэ вельмі часта перакладаюцца ў нас творы не з моў арыгіналаў, а з падрадкоўнікаў ці нават з рускай мовы. Праўда, такі «пераклад з перакладу» ўсялякімі сродкамі

камуфлюецца, прыхоўваецца. Калі да ваіны на кніжцы, скажам, японскага пісьменніка сумленна ўказвалася мова-па-срэднік: «Пераклад з рускай мовы»,—то цяпер гэтага вы не знойдзеце (за рэдкім выключэннем) ні на адным такім выданні. І вась пад перакладамі красуецца: «Пераклад з мангольскай І. Сакалоўскай, Л. Мірачыцкай...», «Пераклад з кітайскай У. Ідэльсон...», «Пераклад з рускай мовы В. Бурносаў...», хаця ніхто з названых перакладчыкаў гэтых моў не ведае.

Больш таго, у самы апошні час на кнігах з'явілася такое: «З узбекскай. Пераклад Я. Цыяк» (маю на ўвазе апавесць Х. Тухтабаева «Чарадзейная шапка»). Што маецца на ўвазе: мова? літаратура? Часамі ж на перакладных выданнях наогул не паказваецца не тое што мова, а нават літаратура, да якой належыць пісьменнік. Так, толькі слоўнік пісьменнікаў можа паказаць не зусім дасведчанаму ў шматнацыянальнай савецкай літаратуры чытачу, што А. Бікчантаеў, кніга якога «Бывайце, сэрэбрыстыя дажджы» ў перакладзе І. Сакалоўскага і В. Рудавой з'явілася ў «Мастацкай літаратуры» ў 1975 г.—башкірскі пісьменнік. Тое ж самае—і з У. Умарбекавым, раман якога ў перакладзе М. Татура выйшаў ластас у свет. Ні на адвароце тытульнага ліста, дзе ўказаны перакладчык, ні ў выдавецкай анатацыі, якая, дарэчы, займае ўсяго адзін радок («Раман прысвячаецца жыццю і працы нашай моладзі»), не сказана, што напісаны арыгінал на ўзбекскай мове.

Такі «камуфляж» нікому не прыносіць карысці—ні чытачу, ні нашаму перакладу.

Безумоўна, іншы раз перакладчык не можа абысціся без падрадкоўніка ці пасрэдняга рускага перакладу. Але ў такім разе трэба абавязкова паказаць крыніцу перакладу.

І яшчэ пра адно хацелася б сказаць. У нашай рэспубліцы яшчэ мала спецыялістаў па літаратурах народаў СССР і замежных літаратурах. Што ж датычыцца крытыкаў перакладу, якія б ведалі мовы арыгінала, то іх амаль зусім няма. За выключэннем хіба трох-чатырох чалавек, ніхто не можа, па сутнасці, зрабіць кваліфікаванага разбору працы перакладчыка з англійскай, французскай ці нейкай іншай не славянскай мовы. Ды і знаўцаў славянскіх моў, якія б працавалі ў крытыцы, таксама няшмат. А колькасць жа перакладаў штогод павялічваецца! Хто будзе сачыць за іх якасцю? Саюзу пісьменнікаў БССР сумесна з вышэйшымі навучальнымі ўстановамі рэспублікі, у першую чаргу з Мінскім інстытутам замежных моў, варта падумаць і над гэтым пытаннем.

Відавочна, імкнучыся больш поўна паказаць чытачу афіцэра міліцыі В. Бабкова, які быў начальнікам штаба партызанскага атрада, аўтар прыжметна прынізіў ролю камандзіра гэтага атрада, героя грамадзянскай і Айчынай войнаў А. Флегантава.

Парушаецца і лагічная сувязь паміж асобнымі падзеямі. Расказаўшы пра ўпартыя абарончыя баі пад Магілёвам пасля 8 ліпеня, аўтар піша: «І тады начальнік абласнога ўпраўлення міліцыі Васіль Іванавіч Сырамолатаў вырашыў шыра пагаварыць са сваімі людзьмі... Адрозніваўся пачалося фарміраванне спецыяльнага палка пад камандаваннем маёра Мікалая Іванавіча Калугіна».

Як бачым, І. Цімашэнка фарміраванне «спецыяльнага палка» ў Магілёве ставіць у прамую залежнасць ад «шырай размовы» В. І. Сырамолатава. Але гэта супярэчыць апублікаваным успамінам самога М. І. Калугіна. Ужо ў канцы чэрвеня, піша ён, кіраўніцтва абкома КП(б)Б было інфармавана «аб

рашэнні сходу слухачоў і выкладчыкаў (Магілёўскай міжрайскай школы НКУС-НКВД. — І. Б.) стварыць полк народнага апалчэння».

І. Цімашэнка ўступае ў супярэчнасць не толькі з С. Смірновым, М. Калугіным, але часам і з самім сабою. Згадзшы міліцэйскія апэратыўныя групы, ён піша: «Праўда, такія групы накіроўваліся (у тым зварота. — І. Б.) у 1944 годзе». Літаральна праз дзве старонкі мы чытаем пра тое, што яшчэ восенню 1941 года адна з апэратыўных груп «атрымала заданне пранікнуць у варожы тыл». А крыху далей аўтар сцвярджае: «Першыя апэратыўныя групы... былі закінуты на акупіраваную тэрыторыю ў канцы 1943 і ў пачатку 1944 года».

Чаму ж верыць? Справа даходзіць да кур'ёзаў. Характарызуючы камандзіра падрыўнай групы М. Дударова, аўтар гаворыць: «Ужо хто-хто, а ён, умудроны жыццёвым і баявым вопытам, выдатна разумее!» А літаральна

некалькімі радкамі ніжэй, гаворачы аб групе таго ж М. Дударова, І. Цімашэнка сцвярджае супрацьлеглае: «Яго група складалася з такіх жа, як сам ён, неабстрэляных малых партызан».

Выклікае здзіўленне і тое, што аўтар, падрабязна расказаваючы пра людзей, вядомых чытачу па іншых кнігах, прозвішчы многіх работнікаў міліцыі часам прыводзіць спісам. Да крыўднага мала расказана пра братоў-міліцыянераў Фёдара, Мікалая, Аляксея, Канстанціна і Віктара Тамашэўскіх, пра кавалера ордэна Леніна, двух ордэнаў Чырвонага Сцяга, ордэна Айчынай Вайны ІІ ступені В. Лахоўскага. А васьмь што піша аўтар пра С. Панамарова: «Участковаму ўпаўнаважанаму Рагачоўскага раённага аддзела НКУС Сяргею Аляксеевічу Панамарову ў дні ваіны таксама давалася стаць воінам Чырвонай Арміі. А вярнуўся ў родны горад Героем Савецкага Саюза». І ўсё. І гэта пра Героя Савецкага Саюза, адзінага героя-

міліцыянера, пра якога гаворыцца ў «Салдатах міліцыі»!

І. Цімашэнка прыводзіць даволі вялікую колькасць баявых эпізодаў. Вядома, не ўсе яны аднолькавыя па важнасці і складанасці. Зразумела і тое, што не пра ўсе баявыя апэрацыі аўтар мог расказаць падрабязна. Але шкадаванне выклікае павярхоўнае, а часам і прымітыўнае апісанне некаторых батальёнаў сцэн:

«...Праціўнік кінуў на пазіцыі батальёна цэлую лавіну танкаў. Здавалася, стальных страшныдлы васьмь-восьмь прарвуць лардзельны ланцуг(?) і рынуцца да чыгуначнай станцыі. І тады капітан, паранены ўжо ў галву і нагу, узняў рэшткі батальёна ў контратаку...» У контратаку супроць лавіны танкаў?!

Іншыя ж сур'ёзныя баявыя апэрацыі, якія сапраўды варты ўвагі чытача, толькі ўпамінаюцца.

Гаворачы пра горад Магілёў, аўтар сцвярджае, што гэта не толькі «буны чыгуначны ву-

зел», але «і важная водная вяртэўня...»(?!). Ён яўна забягае наперад, калі піша аб дзеяннях супрацоўніка «Слаўгарадскага раённага аддзела НКУС В. Я. Смірнова»...у 1943 годзе. Агульнавядома, што былі Прапойск стаў Слаўгарадам толькі праз два гады, у 1945 годзе. Расказаваючы пра аднаго з супрацоўнікаў міліцыі, аўтар некалькі разоў прыгадвае, што той у 1927—1937 гадах служыў у Заходняй вобласці. Натуральна, гэта выклікае здзіўленне: такой вобласці ў тыя гады не было.

Заўважым, што аўтар не ў ладах з ваеннай тэрміналогіяй. Прыкрыццё вядуходу ён называе «адцягненнем агню на сябе», ваеннапалонных адносіць да трафэяў...

Не будзем гаварыць ужо пра тое, што ў кнізе сустракаюцца памылкі друку.

Мы прывялі шмат, але далёка не ўсе памылкі і ўпушчэнні, якімі так багата гэтая кніга.

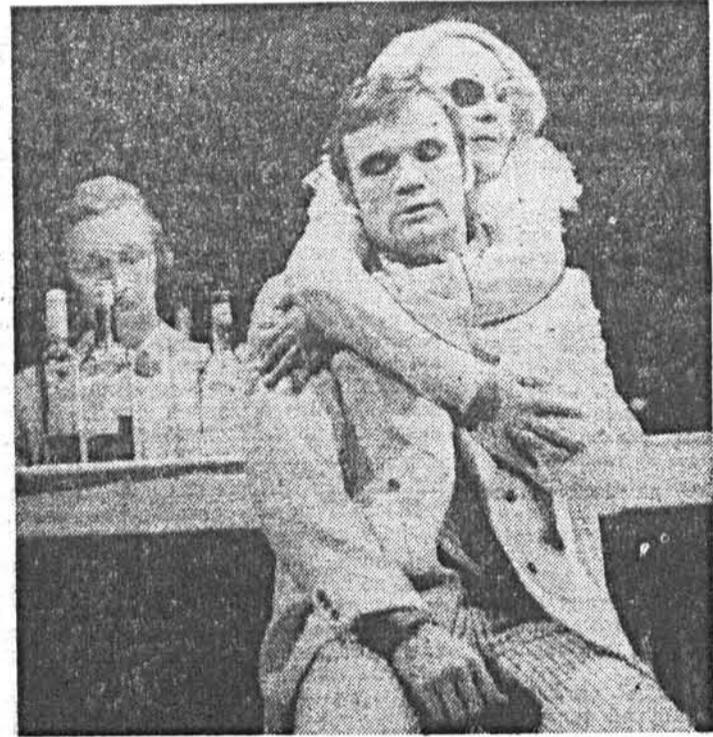
Ілья БАРЫСАУ.



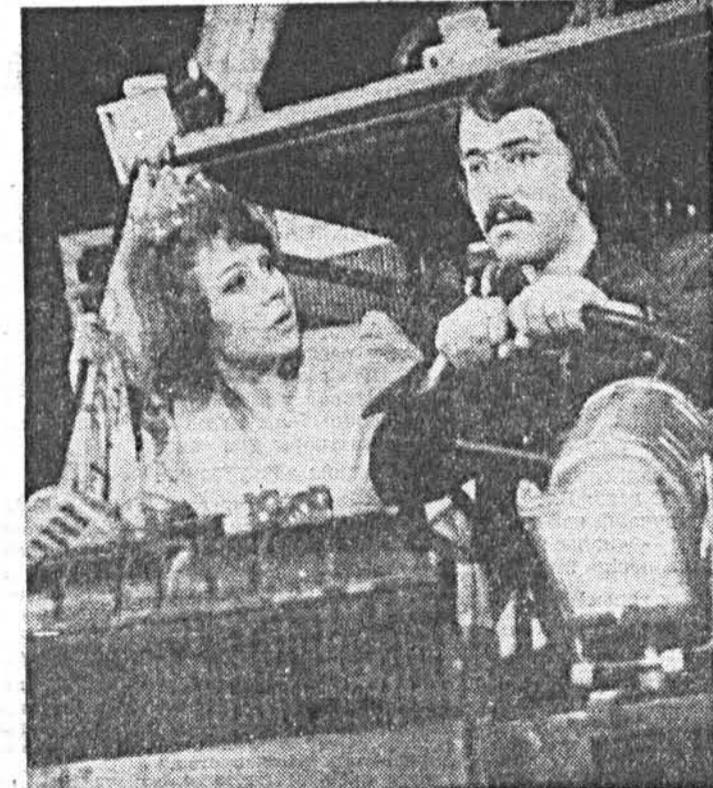
ПРЭМ'ЕРЫ, ПРЭМ'ЕРЫ...



60-годдзю Вялікага Кастрычніка прысвяціў спектакль аб гераічных чэкістах і іх барацьбе супраць ворагаў маладой Савецкай дзяржавы Гомельскі абласны драматычны тэатр: «Меч і крыж» па п'есе Міхаіла Стадніка. Рэжысура Г. Вагаў, сцэнаграфія заслужанага дзеяча мастацтваў КазССР А. Кляўзера. На здымку: сцэна са спектакля «Меч і крыж». Фота У. ТКАЧЭНкі.



Дзяржаўны рускі драматычны тэатр БССР імя М. Горкага паназаў спектакль «Салоднагалосая птушка юнацтва» па п'есе Т. Уільямса. Пастаўка — заслужанага дзеяча мастацтваў БССР Б. Луцэнікі, рэжысура М. Навальчыка, мастацкае афармленне Ю. Тура. На здымку: у ролі прынцэсы Касманаполіс — народная артыстка СССР А. Клімава, Чанс Уэйна — В. Бандарэнка. Фота У. КРУКА.



Рэжысёр Ю. Міроненка ў Магілёве даручыў галоўныя ролі ў п'есе Т. Уільямса «Арфей сыходзіць у пекла» маладым артыстам. На здымку: Е. Хадзяннова і Ю. Кухаронак — Лейдзі і Вэл. Фота А. ГОРЧЫКА.

**ГЭТЫ КАЛЕКТЫЎ** — вандроўны. Ён пабываў літаральна ва ўсіх кутках нашай вобласці. І вось аднойчы ў Белазёрску яго спектакль наведала паэтэса Ніна Мацяш. Разгаварыліся акцёры з ёй, ды раптам думка з'явілася: «А што, калі яна, чалавек, які тонка адчувае пазіію казкі, характаво фальклору, зробіць для нас п'есу?..» На першы раз вырашылі так: Н. Мацяш дасць новы, арыгінальны варыянт «вандроўнага сюжэта» казкі пра трох парасяткаў. Хай наша рэдакцыя п'есы будзе не толькі вусна, а літаратурна апрацаванай.

І спектакль атрымаўся. Аўтара падтрымалі кампазітары А. Кочын і М. Мамін, балетмайстар С. Кіпцік, мастак Л. Быкаў. Аб'яднаў усе намаганні рэжысёр А. Шкілёнак. «Прыгоды трох парасят» па п'есе Н. Мацяш...

фесіяналізмам выконваюць гэтую творчую задачу — выступаць у дзюх ролях адначасова. Артыстка Тамара Шкілёнак выконвае ролі парасяці Ніф-Ніф і Першага акцёра; Соф'я Лясюк — Нуф-Нуфа і Другога акцёра; Лідзія Воўчанка — Наф-Нафа і Трэцяга акцёра. Кожная з выканаўцаў стварае своеасаблівы характар казачных персанажаў, хаця знешне браты-парасяты вельмі падобныя адзін на аднаго. Ніф-Ніф у Т. Шкілёнак — гэта летуценны пазт і гаварун; С. Лясюк свайго Нуф-Нуфа іграе гэтакім абыякавым да іншых, самаўпэўненым мастаком. Трэцяе параса Наф-Наф у Л. Воўчанка найбольш кемлівы і працавіты сярод братоў: ён — фатограф. Ролі Чацаёртага акцёра і злоснага Ваўка выконвае Уладзімір Зайцаў.

Творчая ўдача рэжысуры і выканаўцаў асабліва радуе нас, брестаўчан, бо поспех тут зда-

У БЕЛАРУСКІМ ВАРЫЯНЦЕ

НОВЫ СПЕКТАКЛЬ БРЭСЦКАГА АБЛАСНОГА ТЭАТРА ЛЯЛЕК

Сюжэтная лінія і ідэя-маральная сутнасць п'есы прастая — трэба быць сумленным, працавітым, сябраваць сардэчна, шчыра і верна. Бо ў жыцці:

Хто толькі не сустрэнецца —  
І добры і зласлівы,  
Але заўжды адоее...  
Няпраўду справядліваець.

Гэтая песенька, якую спяваюць у пралогу спектакля яго ўдзельнікі, — лейтматыў не толькі музычны, але і пастановачны.

Тры браты-парасяткі Ніф-Ніф, Нуф-Нуф і Наф-Наф бесклапотна жылі ў лесе, грэліся на сонейку, забаўляліся на паляне, збіралі жалуды і купаліся ў цёплай лужыне. І здавалася ім, што такому бесклапотнаму жыццю не будзе канца. Аднак набліжэнне зімы прымусіла падумаць пра жыллё. Ніф-Ніф і Нуф-Нуф, якія пабудавалі сабе домікі наспех, неўзабаве былі пакараны за сваю легкадумнасць і ляноту: злы Воўк разбурыў нетрывалае жыллё і ледзь бы ло іх не з'еў. Выратаваў бестурботных братоў у сваім моцным каменным доме старэйшы брат, працавіты і добры Наф-Наф. Як гэта проста. Але ў спектаклі казка набыла пэтычны вобраз дзякуючы цікаваму рэжысёрскаму раскрыццю аўтарскай задумы. Стварэнню пэтычнай прыўзнятасці садзейнічаюць мелодычныя песні, харэаграфічныя эпізоды і самастойныя музычныя фрагменты. Наогул па сваёй музычна-сцэнічнай форме і рэжысёрскаму вырашэнню спектакль, мне думалася, наблізіўся да жанру мюзікла.

У спектаклі кожны артыст выконвае дзве ролі — ролю персанажа-лялькі і ролю «самога сабе», акцёра. Рэжысёр А. Шкілёнак, выкарыстоўваючы своеасаблівы прыём «раздваення», доручае жывому акцёру быць як бы каментатарам падзей, якія адбываюцца з казачнымі персанажамі. Акцёр стаў сувязным звяном паміж глядачом і сцэнай. Ён у нейкі момант перастае быць персанажам-лялькай і звяртаецца да глядачоў-дзяцей ужэ ў якасці суб'екта, саюзніка, наладжвае з імі ўзаемаразуменне, і разам яны робяць агульны маральна-дыдактычныя высновы. Трэба сказаць, што артысты з добрым пра-

быты на драматургічным матэрыяле новага свайго аўтара. Вядома, што творчая дзейнасць калектыву без пастаянных пошукаў і эксперыменту немагчыма. У Брэсцкім абласным тэатры лялек галоўны рэжысёр А. Шкілёнак зрабіў творчы эксперымент нормай мастацкага жыцця калектыву. У атмасферы вялікага даверу да акцёраў, у сумесным з мастаком і музыкам пошуку ствараліся «Гадзіннік з зязюляй», «Прывіды старога млына». З'яўленне ў рэпертуары арыгінальнага спектакля «Прыгоды трох парасят» пераконавае ў тым, што трупа мае апантанага сваёй справай мастацкага кіраўніка. Хочацца верыцца, што першы, і ў многім удалы, вопыт супрацоўніцтва тэатра з маладым аўтарам атрымае сваё далейшае развіццё.

Акцёры ў гэтым спектаклі правілі вельмі каштоўную прафесіянальную якасць, уласціваю хутчэй іх калегам з тэатраў іншых жанраў. Яны вельмі выразна рухаюцца, упэўнена танцуюць. Музычна-харэаграфічныя эпізоды і пантаміма, пастаўленыя С. Кіпцікам, па свайму кампазіцыйнаму вырашэнню арганічна ўвайшлі ў партытуру відэаішча.

Спектакль ідзе ў дэкарацыях вядомага ў рэспубліцы мастака-лялечніка Л. Быкава. Чацьціры аплікаваныя перасоўныя шырмы на фоне такога ж аплікаванага задніка ды асобныя дэталі — вось сцэнаграфія спектакля. Спачатку здавалася, што выкарыстанне адных і тых жа шырм можа прывесці да некаторай аднастайнасці, аднак рэжысёр і мастак так вынаходліва карыстаюцца імі, што нечаканна спалучэнні і разнастайная кампазіцыйная пабудова ствараюць уражанне рэзкіх змен месца дзеяння.

Абласны тэатр лялек зрабіў маленькім глядачам горада Брэста і вобласці добры падарунак.

Ляанід ВАЛЧЭЦКІ,  
заслужаны дзеяч культуры БССР.

АКРЫЛЕНЫ ТАНЦАМ

Пра яго танец у «Лебядзіным возеры» гаварылі: гэта — маналог закаханага сэрца. У кодзе ён выступаў роўным па сіле пачуццю з балерынамі, што выяўлялі апантанасць жаночай душы. У яго Вацлаве («Бахчысарайскі фантаз») адчувалася завершанасць танцавальных вынашванняў, якія нагадвалі добра складзеныя лірычныя вершы. Ён ведае сакрэты сцэнічнага руху, таму з сумы яго па жэстаў рук, смачкоў, паваротаў цела і галавы праступае малюнак вобраза, здольны перадаць нам і абудзіць у нас асацыятыўныя ўяўленні больш чым лібрэтнае слова. У балетах В. Залатарова, Г. Вагнера і Я. Глебава гэты артыст расірыў тонкае разуменне прыроды беларускага нацыянальнага танца — як сродку выпраменьвання чалавечым думкі, настрою, пачуцця. Ён — аўтар партрэтнай харэаграфіі, якая набліжае да глядачоў духоўны свет героя.

Такі Валерый Міронаў. Народны артыст БССР. Выдатны артыст беларускай савецкай балетнай сцэны. Цяпер ён вядзе педагагічную дзейнасць, выхоўвае маладых артыстаў, кансультуе аматараў, удзельнічае ў працах журы харэаграфічных конкурсаў. І заўсёды ўзрушана слухаюць і глядзяць на яго будучыя майстры. Калі танец паказвае В. Міронаў, вы бачыце выразную мову рухаў, адухоўленую гармонію цела і душы, прадываўную музычную плыню і задумай кампазітара. Выхаваец школы Вялікага тэатра СССР. Ён беражліва захоўвае традыцыі і смела падтрымлівае пошук у балете. Шматлікія паклоннікі музы Тэрпсіхоры віншуюць В. Міронава з 50-годдзем, якое ён адзначыў учора, 7 красавіка!



Н. Давыдзенка (Адылія) і В. Міронаў (Зігфрыд) у «Лебядзіным возеры».

УЖО не першую гадзіну ў адной са студый Дома радзё ідзе запіс. На магнітафонных стужках фіксуюцца ўсё новыя варыянты музыкі, але артысты не зусім задаволены. Дзевяць музыкантаў зноў і зноў паўтараюць новы музычны твор.

Спачатку песню слухаюць толькі яе аўтар і выканаўца, але пройдзе некаторы час — і песня загучыць па ўсіх праграмах Рэспубліканскага радыё і па тэлебачанню. І, як заўсёды, перад гэтым дыктар скажа: «Выступае камерна-інструментальны ансамбль Беларускага радыё і тэлебачання».

За гады свайго існавання гэты папулярны калектыў зрабіў больш чым тысячу запісаў у музычны фонд, ён быў першым выканаўцам многіх, цяпер шырока вядомых твораў беларускіх кампазітараў. А пачыналася ўсё з сектэта домбр, заснаванага ў 1932 годзе Г. І. Жыхаравым. У 1956 годзе ў сектэт іграць на тэнары запісалі Леаніда Смялкоўскага. Калектыў тады амаль не запісаўся і выступаў непасрэдна перад мікрафонам.

— Гэта было страшнавата, але пасля выканаўцаў ужо не страшныя лютыя «шэры воўкі», — гаворыць Леанід Алксандравіч. — У 1960 годзе, пасля таго, як Г. Жыхараў перайшоў у кансерваторыю, я стаў кіраўніком сектэта. Ішоў час, і прыйшла думка рэканструаваць ансамбль. Увадзілі арфу, баяна, ударных і цымбал яксна змянілі налітыя...

Чым было вылікана гэтак сумяшчэнне інструментаў? За апошні час у музыцы адбываецца збліжэнне і ўзаемны ўплыў народнага мастацтва і мастацтва эстраднага, нават джаза. Плён бывае добры — аб гэтым сведчыць вялікая папулярнасць песень Р. Панамарэнікі і А. Бабаджаняна, С. Тулікава і А. Пахмутавай, рэпертуар такіх выканаўцаў, як Муслім Магамеў і Галіна Пянашава, джаз-ансамбля «Балалайка» і Івана Сурыкава, «Песняроў» і Тамары Раеўскай. Дэзіннае песні Ігара Лучанка сведчаць аб тым, што і беларускія аўтары ідуць па гэтым шляху. Калектыў камерна-інструментальнага ансамбля Беларускага радыё супрацоўнічае таксама з Юрыем Семянкіам, Дзмітрыем Камінскім, Дзмітрыем Смольскім, Эдуардам Зарыцкім, Людмілай Шлег, Валерыем Івановым.

— Калі пасля запісу твора аўтар шчаслівы, то і мы шчаслівыя таксама. Калі ж аўтар дзякуе, а ў вачах яго гэтай

удзячнасці не відаць, мы безлішніх разоў робім лічце некалькі рэпетыцый і новы запіс, каб дасягнуць гучанне твора да ідэальнага, — расказвае Л. Смялкоўскі. — Мы не толькі запісваем творы, але і прапагандуем іх непасрэдна ў канцэртах. Маршруты нашых гастрольных паездак прайшлі праз Магілёў, Гомель, Гродна, Ліду, Наваполацк, Маладзечна, Бабруйск, Светлагорск, шматлікія налгасы і саўгасы рэспублікі, гарнізоны Чырванасцяжнай Беларусі

падлічыў, што ў нас шматмільённая аўдыторыя, усё ж гэтай лічба для нас даволі абстрактная. Сувязь з жывым слухачом — для музыканта хлеб і вада. Улетку абавязкова выедзем да нашых падшэфных у вайскія часці. Для гэтых паездак будзе складзена спецыяльная праграма з рускіх і беларускіх народных песень, песень, прысвечаных армейскаму жыццю...

Гэтыя справаздачныя шэфскія канцэрты перад воінамі

лася сродкамі джаза перадаць публіцыстычна ясную задуму. Прыём, аказаны гэтаму твору ў час яго публічнага выканання ў БДУ імя Леніна, і запіскі, дасланыя студэнтамі аўтару, — усё гэта гаворыць аб тым, што твор хвалюе шырокую аўдыторыю. Хор і аркестр радыё і тэлебачання і іх кіраўнікі Б. Райскі і І. Кліёнскі пачалі развуч-

Цыкл «Ад цябе няма пісьмаў» напісаны на вершы народнага паэта Беларусі Пётруся Броўкі па просьбе заслужанага артыста БССР Юрыя Смірнова і ў супрацоўніцтве з ім. У цыкле выкарыстаны вершы розных гадоў. Асабліва ўражвае першы раманс, тэкст якога, дарэчы, П. Броўка напісаў спецыяльна да гэтага музычнага цыкла:

Я перажыў трывог нямаю, ды з той часіны веснавой, нішто так сэрца не кранала, як першы ліст нясмелы твой. Плылі вясновыя завеі, і шчасцю не было мяняю. Твой ліст прынес адну надзею і многа сонца для душы...

Мяркуючы па водгуках слухачоў, цыкл хвалюе і тых, хто ваяваў, праішоў франтавымі шляхамі, і тых, хто нарадзіўся пасля Перамогі.

...Ужо не першую гадзіну ў адной са студый Беларускага радыё працягваецца запіс. Бліжэй да мікрафона перасаджваюцца артысты ансамбля Аляксандр Халічанкаў, Аляксей Захарошка. У апошні раз правяраюць гучанне домбры. Галіна Сенцяброва пераключае рэгістры свайго баяна... І зноў палілася чароўная мелодыя.

Камерна-інструментальны ансамбль Л. Смялкоўскага запісвае ў музычны фонд творы самыя розныя па жанрах і тэмах. Гэта вельмі характэрна для яго. Сёння ў скарбніцы ансамбля — беларускія народныя песні і ўрыўкі з класікі, рамансы і баллады, музыка зарубажных кампазітараў і песні патрыятычнай тэматыкі. Выдатна выконвае Т. Раеўская песню М. Блантэра «У лесе прыфрантавым», часта гучыць у эфіры «На безыменнай вышыні» В. Баснера ў выкананні А. Падгайскага, трывала ўвайшла ў рэпертуар калектыву «Лясная песня» У. Алоўнікава, якую спявае Г. Радзько. Рэпертуар увесь час пашыраецца. Шмат задум у Л. Смялкоўскага і яго сяброў: канцэртныя паездкі па гарадах і вёсках рэспублікі, сустрэчы з працоўнымі, далейшае замацаванне шэфскай дружбы з воінамі. У год 60-гадовага юбілею Вялікага Кастрычніка камерна-інструментальны ансамбль Беларускага радыё яшчэ не раз падорыць слухачам радасць сустрэчы з любімымі творами.

Святлана СЫСОЕВА.

# СУЛАДЗЕ



най ваеннай акаргі. Мы пабычалі ў Куйбышава, Тальяці, Атраднім, Німель-Чаркасіні, Таліне і іншых гарадах, прымалі ўдзел у Днях беларускай культуры ў Літоўскай ССР. З нашым ансамблем выступалі Зіновій Бабій, Ігар Саронін, Віктар Чарнабаеў, Тамара Ніжнікава, Людміла Златава, Вольга Шутава, Віктар Кірменка, Леанід Івашоў, квартэт «Купаліна», салісты Беларускага радыё і тэлебачання Юрыя Смірноў, Тамара Раеўская, Анатоль Падгайсні, салістка нашага ансамбля Ганна Радзько...

Мабыць, на яе звярнулі ўвагу і слухачы. Яна прыйшла да нас з самадзейнасці, і цяпер вучыцца ў музычным вучылішчы імя Глінкі. Ганна напісала для нас мноства аранжыровак песень беларускіх аўтараў, апрацаван народных песень, некалькі ўласных... Пра іншых артыстаў ансамбля магу сказаць, што гэта таленавітыя і аднаваныя музыканты. Калі мне удалося нешта зрабіць, дык дзякуючы іх фанатычнай адданасці мастацтва. Яны людзі вольныя і жыццярадасныя. А гэта — бяспечная якасць у час стамляючых запісаў і канцэртных паездак. Мы, як кажучы, «вольныя сыны эфіру». А ў эфіры холадна і пуста. І хоць наш навукова-метадычны аддзел

калектыў лічыць сваім падарункам 60-гадоваму юбілею краіны.

— Я — слухач. Удзячны і ўважлівы. Мушу адзначыць сумленнасць артыстаў ансамбля. Трэба верыць у тое, што нясеш слухачу. І яны — вераць. Трэба пераадоляваць «адсутнасць аўдыторыі» ў студыйных умовах — і яны гэта робяць па-мастацку пераканаўча, прафесіянальна ўпэўнена. Творчай мабільнасці ансамбля спрыяе тое, што яго кіраўнік — кампазітар і аранжыроўшчык.

Прыгадваецца сюіта «На Кубу прыходзіць дзень» Л. Смялкоўскага, якая потым замацавалася ў рэпертуары радыё. Яна была напісана па гарачых слядах падзей. Людзі, якія здзейснілі кубінскую рэвалюцыю, не могуць пакінуць нікога абязкавым. Гэта, як справядліва сказаў Э. Хемінгуэй, першы сумленны ўрад у гісторыі Кубы. Акрамя таго, аўтару хаце-

ваць гэты твор у дні баёў на Пляя-Хірон.

Есць у Л. Смялкоўскага камерныя цыклы: «Іспанскі» і «Індыйскі», «Званы», «Ад цябе няма пісьмаў». Іх выканаўцамі сталі спявачкі Людміла Златава і Лілія Алегіна. Здаецца, яны згаілі ў гэтых рамансах штосьці запаветнае для сябе, для сваёй артыстычнай індывідуальнасці. «Званы» на вершы Фрэдэрыка Гарсія Лоркі напісаны спецыяльна для Тамары Раеўскай і эстрадна-сімфанічнага аркестра. Як вядома, Т. Раеўская — пераважна выканаўца эстрадных песень. Кампазітар вырашыў звярнуць яе ўвагу на больш складаную форму, удліваючы, зразумела, пры гэтым выкапаўчую манеру спявачкі. Эксперымент удаўся. Ва ўсім разе, кампазітар Яўген Глебаў — аўтарытэтны суддзя — пацішаваў Л. Смялкоўскага і выканаўцаў з сапраўднай творчай удачай.

# ЖЫХАРЫ НОТНАЙ ПАЛІЦЫ

Паліцы стракацця рознакаляровымі вокладкамі: прыа-зьялінымі, прыглушана-сінімі, строгімі чорна-белымі. На вокладках — знаёмыя прозвішчы: Пунет, Багатыроў, Абелівіч, Падкавыраў. За вокладкамі — нерухомыя і маўклівыя нотныя знакі. Прабжыш вонкам радок — і быццам падслухаеш дэзін чутную мову друкаваных значкоў. Падумаеш: хутка заплююць, загамонаць яны на поўны голас, трапіўшы да свайго адрасата...

Звяртаю ўвагу на тыя нотныя шпыткі, што, як кажучы, ішчэ не страцілі пах друкарні, наступілі ў продаж ндаўна.

Трэцяе выданне папулярных у піяністаў «Фантастычных танцаў» Я. Глебава, зборнік п'ес для драўляных духавых інструментаў «Жалейка», напісаных Г. Вагнерам і адрасаваным маладым выканаўцам, «Хоры» К. Цесакова. У выхадных дадзеных гэтых нот значыцца: «Выдавецтва «Беларусь», 1976 год».

Гартаю старонкі кніжкі, якая таксама ў ліку «свежых» наступленняў.

Чытаю: «Вяселле — самы ўрачысты абрад ў жыцці беларускага народа. Гэта своеасабліва народная опера з пралогом, драматычнай кульмінацыяй і заўсёды шчаслівым заканчэннем». Уступны артыкул да чацвёртага, заключнага, тома «Беларускіх народных песень» (запіс народнага артыста ССР Р. Шырмы) гучыць нібыта уверцюра да «своеасаблівай оперы». «Вяселле» — так названы зборнік. І сціслае апісанне народных традыцый уверцюрай уводзіць чытача ў чудоўны, паэтычны свет шлюбнага абраду, адлюстраванага ў беларускіх песнях.

Не сёння — заўтра выйдучы з друку новыя зборнікі, брашуры з паметнай «1977». І я перастаю парог выдавецтва. Зразумела, не толькі, каб дазнацца пра чарговыя навіны, але пазнаёміцца з блжучымі справамі рэдакцыі музычнай літаратуры.

За радком сёлетняга тэматычнага плана адчуваецца імкненне рэдакцыі ўсю работу правесці пад знакам вялікага юбілея нашай краі-

ны. Надзейны арыенцір у гэтым — сацыяльны патрэбы сучасніка, аматара музыкі і прафесіянала, што вынікаюць з партыйных рашэнняў па пытаннях ідэйна-эстэтычнага выхавання савецкага чалавека. Ацэньваючы мэтазгоднасць той ці іншай публікацыі, музычна-мастацкі савет (у яго ўваходзяць вядучыя кампазітары, прадстаўнікі ўстаноў культуры і кнігагандлёвых арганізацый) як ніколі засяроджвае ўвагу на адзітэныя ідэйныя і эстэтычныя якасці твора. «Выхаваўчае ўздзеянне музыкі заўсёды прама прапарцыянальна яе мастацкім вартасцям», — найпершая заповедзь лейтматыў рэдакцыйнай работы.

У першую чаргу гэта датычыць выпуску серыі зборнікаў у дапамогу мастацкай самадзейнасці — найбольш масавай літаратуры. Штогод узрасце папулярнасць традыцыйных свят вясенна-пакрытычнай, маладзёжнай і працоўнай песні. Артыстам аматарскай сцэны прызначаецца складзены народным артыстам БССР Б. Пенчуном зборні-

«Музыка для духавога аркестра», зборнік «Рытмы маладых», «Беларускія танцы», «Песенная панарама», «Мы ідзем па краіне» (песні Ігара Лучанка — палешанае, багата ілюстраванае выданне).

Дарэчы, аб песні. Да 60-годдзя Савецкай Беларусі рыхтуецца анталогія беларускай савецкай масавай песні. З юбілейнай датай будзе таксама звязаны выпуск «Юбілейнай кантаты» А. Багатырова.

«Але ж не песняй адзінай», — і Тамара Дзядзюля, загадчыца рэдакцыі, «прадстаўляе» іншыя раздзелы плана: «Канцэртна-педагагічны рэпертуар», «Нашы выканаўцы», «Музыказнаўства», там — сям аздабляючы расказ кароценькай перадгісторыі падрыхтоўкі выдання. Напрыклад, музыка толькі што падпісанага да Друку зборніка скрыпачных п'ес Г. Вагнера «Прыступкі» ўжо знаёмай вучням музычнай школы МТЗ, «Апрабаваныя» юнымі выканаўцамі п'есы замацаваліся ў педагагічным рэпертуары, ад школы наступіла заўвага на выданне нот. Сюрпрызам будзе выпуск твораў буйной формы: партытуры балета Я. Глебава «Альпійская баллада» ў пераламанні

для фартэпіяна. Другога цымбальнага канцэрта Д. Смольскага. Між іншым, дасведкаю: зараз выдавецтва асвойла новы, прагрэсіўны метад вытворчасці — фотанабар. Гэта стаюча адбываецца на апэратыўнасці нотнага друку.

Пра будучае сваіх навінак рэдакцыя клапаціцца загадзя. Нават непакоіцца. Іншы раз, — гаворыць Т. Дзядзюля, атрымліваецца так. Ідучы насустрач установам культуры, уключаючы план выдання нотных зборнікаў, а потым, пры трыражыванні, высвятляецца, што заявак на іх наступіла вельмі мала. Гэта ставіць выдавецтва перад пытаннем мэтазгоднасці друкавання зборнікаў. Атрымліваецца парадокс: з аднаго боку — скаргі на недахоп рэпертуару, скажам, для мастацкай самадзейнасці; з другога — на тую ж літаратуру быццам бы няма попыту. Мы шукаем выйсця...

Здаецца, вырашыць праблему распаўсюджвання і прапаганды музычнай літаратуры можна з дапамогай сацыялагічнага вывучэння запатрабаванняў аўдыторыі «чытачоў» — меламаў. Не толькі. Вывучаць музычныя густы — мала. Трэба іх і выхоўваць. У

гэтай справе рэдакцыі актыўна дапамагаюць беларускія кампазітары.

У пачатку года адбылася прэм'ера радыёрубікі «3 музычнай бібліятэкі», падрыхтаваная Т. Дзядзюляй разам з кампазітарамі. Першая перадача пазнаёміла слухачоў з харавымі зборнікамі, якія паступілі ўжо ці хутка паступіць у продаж. Штомесячны выхад у эфір, музычныя ілюстрацыі, выступленні аўтараў на дадуце перадачы дзейнасць, дапамогуць творама хутчэй знаходзіць сваіх выканаўцаў.

За рабочым сталом Тамары Іванавы зараз рэдагуецца другое, пашыранае выданне даведніка «Саюз кампазітараў БССР» (пры вялікай дапамозе грамадскай рэдакцыі). А на чарзе — вачкавыя цыклы С. Картаса на вершы С. Маршана і Э. Тыюманда на вершы Гарсія Лоркі, урыўкі з апэрат Ю. Семлянкі, брашура пра творчую дзейнасць філармоніі нашай рэспублікі...

Блізкі час, калі на нотнай паліцы з'явіцца нававіны ў маляўнічай вопратцы: кнігі, зборнікі, брашуры, і ўсюды — левалянасць Музыка!

С. БЕРАСЦЕНЬ.

# З КЛОПАТАМ ПРА ЗАЎТРАШНІ ДЗЕНЬ

З ПЛЕНУМА ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА МАСТАКОУ БССР

Заўтрашні дзень мастацтва — надзеіны клопат кожнага творчага саюза. А кампасам у рабоце з маладымі служыць сёння пастанова ЦК КПСС «Аб рабоце з творчай моладзю». Задачы Саюза мастакоў БССР у святле гэтай пастановы былі абмеркаваны на чарговым пленуме праўлення саюза.

Саюз мастакоў БССР мае значны вопыт работы з маладымі мастакамі. Пры саюзе з 1968 года існуе маладзёж-нас аб'яднанне, вакол якога групуецца малады мастакі. Самыя здольныя з іх з цягам часу становяцца членамі саюза. Цяпер у аб'яднанні — 116 чалавек. Пры саюзе створаны таксама камісіі, задачы якіх, у прыватнасці, у тым, каб прыцягнуць творчую моладзь да ўдзелу ў мастацкім жыцці рэспублікі, набліжаць яе да жыцця народа, да жыцця рабочага класа і калгаснага сялянства. З гэтай мэтай саюз паладжае творчыя камандзіроўкі, паездкі па краіне — на новабудовы, у калгасы, саўгасы. Вынікам такіх камандзіровак з'яўляюцца новыя творы ва ўсіх жанрах выяўленага мастацтва. Адною з цікавейшых была паездка на БМ, арганізаваная Саюзам мастакоў рэспублікі сумесна з ЦК ЛКСМБ. Добры плён прыносіць работа ў творчых брыгадах і групах, дзе маладыя працуюць поруч з вопытнымі майстрамі. Усё гэта садзейнічае творчаму росту вялікага атрада маладых мастакоў, дапамагае ім выявіць і акрэсліць сваё творчае аблічча. Найбольш шырока творчасць маладых была паказана на выстаўцы «Маладосць краіны». Пасля гэтай і іншых выставак сталі вядомы новыя імёны, многія работы маладых былі адзначаны прэміямі і дыпламамі. Усё гэта сведчыць аб тым, што работа з маладымі выдзецца правільна, але, безумоўна, яе неабходна ўдасканалваць, бо ёсць і памылкі, і пралікі, адказнасць за якія кладзецца як на саміх маладых творцаў, так і на Саюз мастакоў.

Пра гэта гаварыў у сваім дакладзе на пленуме старшыня праўлення Саюза мастакоў БССР В. Грамыка, адзначаючы, што гэта ўдасканалванне работы саюза з маладымі павінна адбывацца па трох кірунках: кансалідацыя творчых сіл моладзі, прыцягненне маладых да прафесійнай штодзённай працы, павышэнне ідэйна-мастацкага ўзроўню іх творчасці.

Радуе творчая актыўнасць маладых, іх палорытасць у пошуках свайго месца ў жыцці і мастацтве, мэтанакіраванасць, хуткае авалодванне імі прафесійнага прыёму майстэрства. Добра і тое, што моладзь звяртаецца да сучаснай тэматыкі, што героямі яе твораў сталі рабочыя, працаўнікі сяла, адным словам — нашы сучаснікі. Аднак многія з'явы ў іх творчасці і пасярэджаюць. Ад іх работ часам пачынае холадзіць рацыяналістычнай думкі, нават абя-

кавацю да сваіх герояў, да тых жыццёвых з'яў, якія яны адлюстроўваюць. Ім часам важней, як зроблена работа, і амаль не хвалюе тое, пра што яна. Адсюль — слізганне па паверхні жыццёвых з'яў, адсутнасць глыбокага асэнсавання таго, што адлюстроўваецца на палатне, на паперы, у граніце і г. д. Якраз тут на дапамогу маладым павінны прыйсці сталыя мастакі, сталыя прафесіяналы і ідэйна. Яны павінны быць настаўнікамі творчай моладзі. Пра гэта гаварыў у сваім выступленні Л. Шчамялёў.

Для таго, каб ведаць, бачыць, чым жывуць маладыя, для таго, каб заўсёды трымаць руку на пульсе іх творчасці, неабходна больш часта наладжваць выстаўкі іх работ. У прыватнасці, ёсць неабходнасць у тым, каб штогод наладжваць выстаўкі работ усіх членаў маладзёжнага аб'яднання, каб маладзёжныя рэспубліканскія выстаўкі наладжваліся не раз у чатыры гады, а праз кожныя два гады.

Трэба таксама павысіць крытэрыі прыёму моладзі ў маладзёжнае аб'яднанне: прымаць сапраўды здольных людзей, сапраўды перспектывных. Гэта забяспечыць, між іншым, і паліўненне радоў творчага саюза. А ў гэтай справе ёсць сур'ёзныя ўпущэнні. Напрыклад, у мінулым годзе ў члены саюза не было прынята ніводнага чалавека.

Адным з дзейных сродкаў выхавання маладых з'яўляецца давер да іх, даручэнне ім адказных спраў. Тут і прыцягненне маладых графікаў да работы ў выдавецтвах па афармленню кніг, і ўдзел маладых скульптараў і прыкладнікоў у афармленні нашых гарадоў, у прыватнасці, да будучай работы, звязанай з афармленнем Мінскага метро. Ды ці мала дзе можа прыкласці свае здольнасці таленавітая творчая моладзь? Узяць хоць бы такую галіну, як стварэнне беларускага мастацкага сувеніра. У гэтай галіне моладзь, у якой хапае фантазіі і выдумкі, магла б праявіць сябе вельмі цікава, непазбавна. Пра ўсё гэта гаварылі ў сваіх выступленнях на пленуме В. Шмацяў, А. Арцімовіч і А. Зіменка.

Вялікую заклапочанасць удзельнікаў пленума выклікала пытанне падрыхтоўкі маладых мастакоў у мастацкіх вучылішчах і вышэйшых навучальных установах. Закранаючы гэтае пытанне, дакладчык і выступаючыя ў спрэчках вылучылі тры стадыі ў працэсе выхавання будучых мастакоў. Перш за ўсё, трэба больш удумліва падыходзіць да адбору здольных юнакоў і дзяўчат пры паступленні іх у спецыяльныя навучальныя ўстановы. Сёння сістэма адбору недасканалая. Яна выходзіць з агульнага ўзроўню падрыхтаванасці вучня сярэдняй школы, а трэба, найперш, імкнуцца заўважыць асобу, талент, чалавека, які мае не толькі агульную падрыхтоўку, а пэўны творчы патэнцыял.

М. Савіцкі падрабязна спыніўся на мастацкім вы-

хаванні школьнікаў у агульнаадукацыйных школах з мастацкім накірункам. Ён лічыць, што гэтыя школы пакуль не адпавядаюць свайму прызначэнню, бо з ліку іх выпускнікоў толькі адзінкі трапляюць у мастацкія ВНУ. Чаму? Таму, што вельмі нізкі ўзровень мастацкай падрыхтоўкі вучняў названых школ. На думку М. Савіцкага, пашыраць сетку такіх школ неэфектыўна — больш правільна было б павялічыць колькасць мастацка-прамысловых вучылішчаў, якія рыхтавалі б добрых майстроў-выканаўцаў для работы на мастацкіх прадпрыемствах. Што датычыць агульнаадукацыйных школ з мастацкім накірункам, дык яны павінны засяроджвацца не на агульным мастацкім выхаванні, а грунтавацца на тым ці іншым мастацкім промысле, які характэрны для той ці іншай вобласці рэспублікі.

На думку ж-А. Анікейчыка, наадварот, агульнаадукацыйныя школы з мастацкім накірункам павінны забяспечваць высокі агульны ўзровень мастацкай культуры народа, яны далучаюць да высокага мастацтва не толькі будучых мастакоў, але і людзей усіх прафесій, гэтак жа як музычныя школы рыхтуюць не толькі музыкантаў, а музычна дасведчаных людзей.

Шырокая гаворка ішла аб падрыхтоўцы прафесійнальных мастакоў на мастацкім факультэце Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута. Было адзначана, што і сённяшні навучны працэс, і матэрыяльная база, і вытворчыя плошчы інстытута не дазваляюць рыхтаваць мастакоў-сцэнарыстаў, якія адпавядалі б узроўню сучасных патрабаванняў. Не ўлічываецца, што падрыхтоўка актёра і мастака, пры іх агульнай ідэйна-мастацкай платформе, — рэчы розныя. Як адзначаў З. Азгур, наспела неабходнасць мець у рэспубліцы мастацкі інстытут з факультэтамі жывапісу, скульптуры, графікі і г. д.

Сёння беларускае выяўленае мастацтва набыло такі значны творчы вопыт, заваявала такія трывалыя пазіцыі ва ўсім савецкім і наогул сучасным выяўленым мастацтве, што існаванне самастойнага мастацкага інстытута — справа надзеіная.

Аднак падрыхтоўка спецыяліста, у тым ліку мастака, не заканчваецца ў ВНУ. Вельмі важна, у якіх умовах трапіць выпускнік, атрымаўшы дыплом. І вось тут вельмі многае залежыць ад Саюза мастакоў. Далейшае выхаванне маладога мастака як творцы і як асобы кладзецца на яго плечы. Аб гэтым, а таксама аб працэсе аднаўлення маладых мастакоў гаварылі П. Белавусаў, А. Казлоўскі, В. Шаранговіч. Было адзначана, у прыватнасці, што ў абласных цэнтрах, куды часта накіроўваюць маладых мастакоў, яны не заўсёды сустракаюць належны прыём.

Другім пытаннем парадку дня пленума была справаздача кіраўнікоў мастацкіх саветаў вытворчых майстэрняў Мастацкага фонду БССР. Было адзначана, што яшчэ не ўсюды наладжана вытворча-фінансавая дысцыпліна. Ёсць выпадкі няправільнага размеркавання заказаў, непрафесійнага падыходу да аэнікі твораў. У прыватнасці, востра крытыкавалася работа вытворчых майстэрняў Мастацкага фонду ў Магілёве.

Пленум прыняў рашэнне палепшыць склад мастацкіх саветаў, дапамагаць ім у штодзённай дзейнасці.

Былі зацверджаны планы работы праўлення і сакратарыята Саюза мастакоў БССР, у якіх прадугледжаны шэраг мерапрыемстваў у сувязі з 60-годдзем Вялікага Кастрычніка.

Вялікая група творчай моладзі была прынята ў члены Саюза мастакоў БССР.

**ЗАХОУВАННЕ** народных традыцый у сучасных мастацкіх промыслах — адна з актуальных праблем развіцця народнага мастацтва. Якімі шляхамі павінна ісці яго? На гэтае пытанне паспрабуйце адказаць, аналізуючы сучасныя вырабы з саломкі.

Саламяныя каробкі, «шыяны», кошчыкі, скрынкі, капелюшы, лапці, цацкі, падвясныя «паўкі» і дэкаратыўныя гірлянды раней былі неад'емнай часткай сялянскага побыту беларусаў. Гэтыя вырабы вылучаліся ўтылітарнасцю і дэкаратыўнасцю. Народныя майстры глыбока адчувалі прыгажосць самога матэрыялу і надавалі вырабам вобразнасць, малюнічасць.

Увабраўшы ў сябе ўсё лепшае, што стваралася за вякі народамі, вырабы з саломкі ў апошні час вызначаюцца высокім узроўнем. Выдатна аздобленыя шнатулі і пано жлобінскіх майстроў карыстаюцца сучаснай вядомасцю.

Майстар М. Дзегцяраўна выконвае складаныя арнаментальныя кампазіцыі, здзіўляе глядача смелай імправізацыяй. Выключнае дэкаратыўнае чучэль, вынарыстанне геаметрычных малюнкаў, умелыя па-мастачу запойніцы ўсе бакі шнатулі саломкай, не пакідаючы вялікіх пустот, — істотныя рысы таленту народнага майстра. Адраджэнне ў 60-х гадах жлобінскіх майстроў М. і В. Дзегцяраўнамі, інкруставаных вырабы — у пэўнай народнай традыцыі. Яны вылучаюцца цяснасцю кампазіцыі, багаццем творчай фантазіі, тонкім і умелым вынарыстаннем мастацкіх дэталей.

Але нельга зводзіць задачу толькі да пераймання форм, тэхнікі вынавання і каляровай гамы вырабу. Такія «порпавы»

## З НАРОДНЫХ СКАРБНІЦ

творчасці прывядуць да тармажэння народных традыцый у мастацкіх промыслах. Трэба запавядаць толькі тыя элементы, якія адпавядаюць асабістай эстэтычнай пазіцыі аўтараў. Гэтым менавіта і вылучаецца майстэрства галоўнага мастака Жлобінскай фабрыкі мастацкіх вырабаў В. Котава. Прадаўжальнік традыцый старэйшых майстроў-інкруставатараў, ён імкнецца да стварэння сучасных форм у творчасці. Мастак не навязвае ўласны густ народным майстрам, ведаючы, што празмерныя ўплыў народнай творчасці на прафесійнае мастацтва можа прывесці да паўлення электычных твораў.

Злучэнне ўтылітарных і эстэтычных функцый вырабу, лаканізм і экспрэсія, строгае рытмічнасць малюнка, імненне выявіць прыгажосць прыроднага матэрыялу — галоўныя рысы творчасці Котава.

Багатая творчая фантазія прафесійнага мастака У. Басалыгі. У сваёй творчасці ён пазбягае знешняга ўпрыгожвання, натуралізму. Яго творы разлічаны на сучасны інтэр'ер. Арыгінальнасцю задуму і багаццем выяўленча-вобразных сродкаў вылучаюцца пано У. Басалыгі «Белавенская пушча», «Палескія прыгажуні», дэкаратыўныя талеркі «Каляднікі» і інш. Выразнасць і дынамічнасць стылізаванага малюнка, вобразнае адлюстраванне жыццёвых з'яў — важная асаблівасць работ мастака. Тое, што ў апошні час мастак не вынарыстоўвае штучна афарбаванай саломкі, надае

яго творам рысы даўнасці. Які след у традыцыйным народным мастацтве XIX стагоддзя пакінулі палескія чараўнікі. Імі зроблены шэдэўр — саламяныя «царскія вароты», якія захоўваюцца ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР.

У пачатку 70-х гадоў нашага стагоддзя пачынаецца адраджэнне традыцыйнага саломаліцення на Брэсцкай, Магілёўскай, а потым і на іншых мастацкіх фабрыках Беларусі. Працэс вынавання традыцыйнага мастацтва прымусівае простых майстроў «гучаць» вобразна, меладычна, самабытна.

Вынарыстоўваючы класічныя традыцыйныя віды тэхнікі беларускага саломаліцення (вітая пляцёнка, крыжавая і ў «зубчыкі»), народная майстрыха з Брэста В. Гаўрылюк творча падыходзіць да кампазіцыйнага вырашэння вобразаў, цалкам звязваючы іх з фальклорам. Старажытныя традыцыі яна не кананізуе, а імкнецца развіць іх далей. В. Гаўрылюк не з'яўляецца вяртаннем да дэталізацыі элементаў дэнару, абмяжоўваецца мінімальнымі выяўленчымі сродкамі для перадачы сутнасці твора.

Усе работы В. Гаўрылюк створаны на фальклорна-казачных сюжэтах, якія майстрыха пачула ў дзяцінстве. Творы «Каляднікі», «Вяселле», «Ляно і Лявоніха», «Паллшук» і іншыя вынаваны з непаўторнай фантазіяй. Тут кожная дэталё назалена іскравай вобразнасцю, уласцівай народнаму мастацтву... Бясконца багаты свет паз-

тычных ідэй і вобразаў у творах К. Арцёмніка. Яна распрацоўвае складаныя кампазіцыі з казачнымі птушкамі і пышнымі саламянымі шкетамі («За Радзіму», «Хлеб-соль», «Тройка», «Зажыткі», «Конь-агонь», «Птушкі» і іншыя). Вынарыстоўваючы асноўныя віды традыцыйнага саломаліцення, мастачка па-свойму інтэрпрэтуе форму твора, надае яму больш яркую вобразнасць, падкрэслівае строгаць і лёгкасць вырабу. Нацыянальнаму самабытнасцю саломаліцення, якая вырацоўвалася і шліфавалася многімі пакаленнямі народных майстроў, Арцёмніка спалучае з сучаснымі формамі, наватарскай тэхнікай вынавання.

Тэхнічныя прыёмы і фантазія майстроў павінны бясконца ўдасканальвацца і развівацца. Сталыя традыцыі — моцныя і глыбокія карані ў станаўленні мастацкага стылю. Менавіта авалоданне традыцыйнымі навыкамі народных майстроў — вельмі важная задача сучасных мастацкіх промыслаў.

У народным мастацтве мінулага галоўным фантарам была калентывная творчасць. Сучаснае народнае мастацтва ў многім грунтуецца на індывідуальнасці аўтара, часам на імправізацыі. Але сістэма мастацкага мыслення і прыёмы працы павінны адпавядаць традыцыйным, гістарычным караням, якія глыбока ўваходзяць у мінулае. Народныя майстры не ідэалізуюць мінулае, а ўспраўляюць даючую спадчыну беларускага

народа. На выстаўках народнай творчасці і мастацкіх промыслаў апошніх год з'явіліся новыя, арыгінальныя працы сучасных майстроў. У вырабах ярка адлюстравалася радаснае пачуццё новага жыцця, а іх змест стаў багатым і эмацыянальным. Аднак у творчасці некаторых майстроў адчуваецца празмернае імкненне да дэкаратыўнасці, сюжэтнасці, да стварэння неўтылітарных вырабаў. Каб не дапусціць «нансервацыі» народных традыцый у сучасных мастацкіх промыслах, патрэбна творча развіваць і ўдасканальваць асноўныя мастацкія якасці народнай творчасці: функцыянальнасць і дэкаратыўнасць вырабаў, іх багатую колеравую гаму, лаканізм і экспрэсію ў афармленні.

Лагічны і апраўданы творчы пошук у саломаліценні майстроў Т. Агафоненкі і Л. Главадскай. Ад народных традыцый яны бяруць «рацыянальнае» зерне. Простае, вобразнае, унікальнасць — галоўныя рысы іх творчасці.

Вельмі радуе тое, што сучасныя майстры ўносяць у скарбніцу народнага мастацтва старажытныя традыцыі, якія ўзбагачаюць усе віды мастацкіх промыслаў. У кампазіцыях, строгах і лаканічных, адчуваецца любоў аўтараў да прыроды, імкненне да прыгажосці. Народныя традыцыі — скарбніца творчасці. Яны павінны дапамагаць сучаснаму мастаку пераняць ад старых пакаленняў усё лепшае і прагрэсіўнае, каб задаволіць эстэтычныя патрабаванні нашага сучасніка.

Мікалай ШКУТ, аспірант Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР.

ЯШЧЭ пяць-шэсць гадоў назад пра беларускае дэкаратыўна-прыкладное мастацтва гаварылася, што ідзе працэс яго станаўлення, «пачатковага наапаўнення» індывідуальных рысаў, выпрацоўкі адпаведнай мастацкай мовы (у тых гады, бадай, як пра самабытную з'яву можна было гаварыць ці не пра адно «нёманскае» шкло). Сёння ж становішча змянілася. Так, напрыклад, усё больш настойліва імкнуча аспрэчваць лідэрства ў мастакоў-шкляроў керамісты, шэрагі якіх папоўніліся атрадам таленавітай моладзі. Несумненна поспехаў дамагліся беларускія майстры габелена. Больш таго, можна нават сцвердзіць, што ў Беларусі пачынае складвацца асабліва тып габелена, у чымсьці, можа быць, спрэчна, але, несумненна, цікавы і перспектыўны па тых мастацкіх прынцыпах, якія ён сцвярджае. У прыватнасці, габелен манументальны, які мае асаблівую ролю ў фарміраванні вобраза інтэр'ера і здольны вырашаць тэмы шырокага грамадзянскага маштаба.



А. Зіменна. «Алегоры».

Упершыню на выстаўцы, прысвечанай Х з'езду мастакоў, былі прадстаўлены цікавыя ўзоры сцэнічнага касцюма, заснаваныя на выкарыстанні фальклорных матываў, элементаў беларускага народнага адзення. Гэта сведчыць аб тым, што ў нас ёсць шэраг таленавітых мадэльераў, якія на аснове творчага пераасэнсавання традыцыйнага народнага касцюма могуць прысці да значных і перспектыўных рашэнняў.

Відаць, прыйшоў час паспрабаваць абагульніць гэтыя пошукі мастакоў, вызначыць месца і функцыі дэкаратыўнага мастацтва ў сістэме іншых мастацтваў рэспублікі, паспрабаваць прасачыць, якія дасягненні і пралікі прынес з сабою новы этап развіцця дэкаратыўнага мастацтва. Трэба звярнуць больш пільную ўвагу на выяўленне і вывучэнне характэрных асаблівасцей і прынцыпаў беларускага шкла, керамікі, габелена, якія маглі б стаць перадумовамі фарміравання нацыянальнай школы дэкаратыўнага мастацтва.

Аднак кола акрэсленых праблем надзвычай шырокае. Кожная з іх вымагае

вырашэння «станковых задач»? Ці гэта ўсяго толькі даніна модзе, павярхоўнае захалленне незвычайным і эфектным эксперыментам, пачатак якому быў пакладзены творчасцю масквічоў і лінградцаў? Якія плюсы і мінусы нясе з сабою гэтая новая хваля эксперыменту для развіцця, скажам, беларускай керамікі? Ці не пашкодзіць яна фарміраванню ўласнага «аблічча» нашай керамікі? А мо, наадварот, будзе садзейнічаць яе фарміраванню?

На ўсе гэтыя пытанні ўжо можна, бадай, атрымаць даволі вычарпальныя адказы. Іх даюць і работы мастакоў, якія былі прадстаўлены на выстаўках, і работы, якія яшчэ чкаюць дасягчы з гледачамі, і тых лабараторных вопытаў, якія, магчыма, так ніколі і не стануць вядомы шырокаму гледачу, але якія асабліва наглядна даюць магчымасць зразумець вытокі і накіраванасць творчых пошукаў мастака.

Аб праблеме станкавізацыі дэкаратыўнага мастацтва цяпер вельмі шмат гавораць і пішуць, спрабуючы вызначыць

лі і захаллялі майстэрствам, незвычайнаю, навізнаю пластычных, кампазіцыйных і колеравых рашэнняў. Адна з велізарных заслуг нашых «шкляроў» — раскрыццё важнейшай ролі колеру як асновы эмацыянальнага настрою прадметных форм, як выразніка тэмы і ідэі твора. Прычым, як ужо адзначалася крытыкай, у лепшых творах нёманцаў колер разам з сілуэтам прадмета, малюнкам дэкару, складаў сутнасць вобраза.

Пошукі і эксперыменты нашых мастакоў-шкляроў у гэтым напрамку паспяхова працягваюцца і сёння. Гэта дэкаратыўныя кампазіцыі «Гуга» Мурахва, «Цвіценне» Мягковай, дэкаратыўныя кампазіцыі з празрыстага шкла «Венецыя», «Метамарфоза», «Мора» Жохава, дэкаратыўныя наборы «Фіялкі», «Лета» Дзівінскай і г. д.

Іншая рэч у нас з керамікай. Акрамя ўжо названых прычын імкнення да станкавізацыі, якія ў аднолькавай ступені могуць быць аднесены і да творчасці керамістаў, немалаважную ролю тут, асабліва ў творчасці маладых мас-

тым майстрам. Але, відаць, ад першых вопытаў мы не маем права паграбляць ідэальных рашэнняў. Але ўжо адно тое, што нашы керамісты імкнуча парушыць стэрэатып успрымання, які выпрацаваўся не толькі ў гледача, але і ў мастака (шчыта кераміка — нешта дэкаратыўнае, прыкладнае, і ствараць у ёй сур'ёзную рэч быццам бы і не да месца), сведчыць аб адказнасці за сваю справу. У гэтым плане хацелася б назваць работы А. Зіменкі — дэкаратыўны пласт «Напалм», рэльеф «Алегоры», у якіх аўтар змог, не парушыўшы спецыфікі дэкаратыўнага мастацтва, вырашыць тэму шырокага грамадскага гучання пра лёс мастацтва, пра адвечную праблему прыгажосці.

У творчых здабытках нашых мастакоў, якія ажыццяўляюць у сваіх работах ідэю станкавізацыі керамікі, хочацца адзначыць яшчэ адну асаблівасць, якая становіцца характэрнай для пэўнай часткі маладых майстроў. Гэта — парадаксалнасць мыслення, гратэскавая іранічная афарбоўка многіх работ, імкненне зрабіць твор неадназначным, здольным у розных сітуацыях і акалічнасцях гучаць па-рознаму, але аднолькава востра, сучасна і надзеяна. Да такіх твораў можна аднесці работы А. Зіменкі «Злосныя каралі», «Алегорыя каханя без узаемнасці», рэльефы з шыклаў «Духі добрыя» і «Сябры кракадзіла Гены», дэкаратыўныя пласты «Каралі і дамы» М. Байрачнага, яго ж дэкаратыўныя плакаты «На прагульцы», «Паненка», «Лірыка», «Пэ-эт», «Скрыпач», дэкаратыўную скульптуру В. Паражняка «Утаймавальнік».

Дзеля справядлівасці трэба сказаць, што гэтая тэндэнцыя назіраецца цяпер паўсюдна ў савецкай кераміцы. Аднак выклікае задавальненне тое, што беларускія керамісты ідуць у гэтых пошуках сваім уласным шляхам. У кожнага з іх, нягледзячы на маладосць, выпрацаваўся ўжо і свой погляд на свет, і свой індывідуальны почырк, і сваё кола тэм. І плённае развіццё гэтых першых вопытаў

## ДЭКАРАТЫЎНАЕ МАСТАЦТВА І «СТАНКАВІЗМ»

прычыны гэтай новай тэндэнцыі, якая захаліла мастакоў. Паспрабуем зірнуць з гэтага боку на работы беларускіх аўтараў. Тэндэнцыя гэтая абумоўлена шэрагам істотных прычын, агульных для ўсяго дэкаратыўнага мастацтва нашай краіны: гэта і развіццё дызайна, які ў вядомай ступені вызваліў дэкаратыўнае мастацтва ад вырашэння чыста практычных, утылітарных задач, і рэакцыя на «халоднасць» і бязлікасць сучаснай архітэктуры, што спараджае імкненне ўнесці ў акаліччае асяроддзе пры дапамозе «самацэнных» дэкаратыўных форм рамантыку, чалавечую цеплыню.

Тут да месца будзе ўспомніць, што беларускае народнае мастацтва ўжо ў глыбокай старадаўнасці імкнулася да высокай духоўнасці, несла ў сабе адбіткі эмацыянальнай культуры беларускага народа і народжанай ёю асаблівай маральнай атмасферы. Дастаткова нагадаць творы беларускіх майстроў панічных спраў (майстроў мастацкіх ізраццоў), якія ўпрыгожылі такія выдатныя помнікі рускага дойлідства XVII стагоддзя, як Васкрасенскі сабор на Істры, царква Грыгорыя Неакесарыйскага ў Маскве, Пакроўскі сабор у Ізмайлаве і інш.

І мы, мусяць, не паграшым супраць праўды, калі скажам, што менавіта яны закінулі зерне станкавізацыі на глебу рускай керамікі.

такоў, адыгрывае даніна модзе. У выніку такіх адносін да эксперыменту паявіўся шэраг павярхоўных, надуманых работ, у якіх, як правіла, за знешняй экстравагантнасцю і сучаснасцю формы хаваецца беднасць думак, убоства зместу.

Есць і яшчэ адна прычына імкнення нашых керамістаў да вырашэння станковых задач у мастацтве. Прычына гэтая, так сказаць, чыста мясцовага характару. Як гаварылася ўжо, некалькі гадоў назад атрад беларускіх керамістаў папоўніўся творчай моладдзю, у асноўным выпускнікамі Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута, мастакамі актывіімі, пісьменнікамі і ў прафесійным, і ў тэарэтычным плане. У шасцідзясятых гады ў тэатральна-мастацкім інстытуце былі закрыты станковыя аддзяленні, і тых маладых людзі, якія марылі стаць жываліцамі, скульптарамі, графікамі, сталі керамістамі, дызайнерамі, інтэр'ершчыкамі, ткачамі. Аднак імкненне да станковага мастацтва захавалася, ды і вобразнае, мастацкае мысленне многіх з іх у вядомай ступені таксама засталася «станковым».

Як адзначалася ўжо, у многіх работах маладых мастакоў яўна адчуваецца даніна модзе на «станкавізацыю», павярхоўны, легкаважкі падыход да эксперыменту. І тут тоішча небяспека, пра якую нельга не сказаць, — небяспека «спекуляцыі» на тэматыцы ў дэкаратыўным мастацтве. Таму хацелася б пераспэрачы мастакоў, асабліва маладых, ад выбару лёгкага шляху. А трывожныя сімптомы гэтага «захворвання» пачынаюць выяўляцца ў некаторых работах. Пагоня за «сучаснасцю» прывяла, напрыклад, да таго, што апошняя работа такога цікавага маладога майстра, як А. Кошуб — дэкаратыўны пласт «Максім Багдановіч», — вызначаецца ілюстрацыйнасцю, сухасцю, надуманай, уяўнай рамантыкай. Не ўдалася, на наш погляд, і дэкаратыўная кампазіцыя М. Кляцкова «За новы мір». Аўтару, відаць, не хапіла ўнутранай культуры, вопыту, майстэрства, каб справіцца з пастаўленай задачай. Куды больш цікавая другая яго работа — дэкаратыўны набор «Беларускі», дзе, выкарыстаўшы традыцыі народнага ганчарства, ён змог застацца і сучасным, і арыгінальным, прадэманстраваў добры густ, дастаткова высокі ўзровень ганчарнага майстэрства, чаго, на жаль, многім нашым мастакам яўна бракуе.

У творчасці нашых маладых керамістаў ёсць тэндэнцыя, якія не могуць не радаваць. Так, напрыклад, у некаторых работах, акрамя прагі вырашаць спецыфічныя для дэкаратыўнага мастацтва праблемы канструктыўнага злучэння аб'ёму і колеру, намяцілася імкненне да стварэння сур'ёзных духоўных каштоўнасцей, спроба адказаць на многія актуальныя праблемы сучаснасці. Іншая справа — наколькі гэта ўдаецца мала-



Г. Шаблюсна. «Песня жаўранка» (габелен).

мога ўнесці вельмі выразную рысу ў беларускую нацыянальную школу керамікі, якая цяпер нараджаецца.

У заключэнне хочацца сказаць, што тэндэнцыю да станкавізацыі, якая ўласціва цяпер творчасці многіх майстроў дэкаратыўнага мастацтва ў нашай рэспубліцы, у цэлым можна разглядаць як з'яву станоўчую і перспектыўную. Яна можа паспрыяць пашырэнню сферы дэкаратыўнага мастацтва, прывесці яго да вырашэння задач такога ідэйнага маштабу, якія раней і не ўяўляліся мастакам. Нельга не адзначыць і той факт, што менавіта гэтая тэндэнцыя абудзіла ў многіх мастакоў густ да смелага эксперыменту, які з'яўляецца ўмовамі і кампанентам працэсу эвалюцыі.

Аднак не трэба забываць, што асновай паспяховага развіцця дэкаратыўнага мастацтва была і застаецца яго сувязь з архітэктурай. Парушэнне гэтай сувязі, якое, на жаль, назіраецца, прыводзіць да збыднення мастацкага вырашэння бытавога асяроддзя ў цэлым, да абсяцэння твораў дэкаратыўнага мастацтва, якім належыць сёння важнейшая роля ў фарміраванні мастацкай пластыка-прасторавай мовы. Таму хацелася б пераспэрачы мастакоў ад аднабаковага, дагматычнага вырашэння работ, ад фармальнага выкарыстання розных прыёмаў. Бо асноўным крытэрыем якасці твора дэкаратыўнага мастацтва з'яўляецца яго месца ў ансамблі асяроддзя, тая сіла эмацыянальных імпульсаў, якімі яны ўплываюць на гледача.

В. КАВАЛЕНКА.



І. Пушкар. «Сямейная баталія».

асобнай гаворкі, якая, хочацца спадзявацца, неўзабаве будзе распачата нашымі крытыкамі і мастакамі. А пакуль хацелася б спыніцца толькі на адной праблеме, якая надзвычай востра паўстала не толькі перад беларускімі, але і перад мастакамі ўсёй краіны, — на праблеме станкавізацыі ўсіх відаў дэкаратыўнага мастацтва.

Ці існуюць аб'ектыўныя прычыны цягання беларускага шкла, керамікі да

Звернемся да канца 60-х гадоў, да першых вопытаў мастакоў шклозавода «Нёман». Яны пачалі ствараць не «рэчы», а элементы самой архітэктурнай пластыкі, якія прадэманстравалі магчымасці мастацкага шкла, яго здольнасць «улівацца» не толькі ў быт, але і ў прастору, выйсці на сцены будынкаў, а ў будучым — у парк і на плошчы. Тады работы маладых мастакоў У. Мурахва, Л. Мягковай, С. Раудзев здзіўля-

**В** АМ ДАВОДЗІЛАСЯ бачыць Нямігу? Не, не тую, што як вымазілася, дык і ўспомнілася, — вы падумалі пра вуліцу. Была такая, была. Вузенькая, крывая, не сказаць каб бліскавай чысціні, бо адкуль жа, як адзначыла прыказка, сіраце бацьку ўзяць?

На тым месцы, дзе прабягала старая вуліца, цяпер — шырокі праспект, там раскошна хадзіць машынам, ёсць просты выхад на суседнія магістралі, а паабалал з дапамогаю толу і разнастайнай руйнавальнай тэхнікі вызвалена і гуляе колькі хвост месца. Трэба думаць, тут, узброіўшыся ўпартай вынаходлівасцю і нястрымнай расшчэпцю прыбіраць усё, на іх думку, лішняе, сучасныя забудовышчыкі бліснуць такімі збудаваннямі, каб усцешыліся сэрцам мы цяпер і прымацоўвалі на іх ахоўчыя дошкі нашы ўдзячныя нашчадкі.

Прайдзіце ад моста праз Свіслач на вуліцы Горкага ў кірунку Рэспубліканскай. З левага боку ўгары стаіць яшчэ некалькі дамоў. Сам рэльеф скапананага пагорка падказвае, што тут, як мяркуюць некаторыя археолагі, трымаючыся крпасных умацаванняў, хінуцца да Замчышча, пачала складацца вуліца Няміга, уздоўж ракі, ад якой яна прыняла сваё імя. Было гэта ні многа ні мапа блізка XII стагоддзя, за восемсот, прыкладна, гадоў да нашай сённяшняй размовы.

Хочаш не хочаш, а схілі галаву перад часам!

Дык вось, прайдзіцеся адвечоркам, паглядзіце, пакуль не зарэўлі яшчэ раз бульдозеры, раўняючы пласты шматвяковага ўзросту з крошчай, нагрэбанай на бліжэйшым тарфаніску.

На гэтым памаче пра Нямігу-вуліцу можа і скончыцца: шустрыя ахвотнікі адбіраць ад старажытных паселішчаў і мясцінак здабытыя ім і ў баях і ў працы назвы звычайна не марудзяць з перайменаваннямі, як ні прычэпы гэтаму гісторыі, уклад тагачаснага жыцця, час, калі ўзнікала тое ці іншае імя або назва.

Відаць, і назвы нашых сёл, гарадоў і вуліц — іх таксама трэба браць пад ахову — разам з чалавечымі прозвішчамі складаюць самае яркае ў моўным запасе кожнай мовы і нясуць водгукі гісторыі кожнага народа.

Аднак мы з вамі выйшлі на праходку каля рэшт Нямігі. Прыслухоўвайцеся, ідучы, ці не булькае ў вас што пад нагамі. Там, недзе ўнізе, глыбока і надзейна замкнута ў бетонную трубу Нямігарэка.

Тая самая, не аддаць пашаны якой не можа ніводзін гісторык, раскажваючы пра вельмі раннюю пару ўзнікнення, фармавання і станаўлення рускага, украінскага і беларускага народаў. Не можа і не абмінае, бо гэта рака агульнай нашай вялікай крыві і нягаснай памяці, і таму найвялікшы скарб трох магутных нацый.

«На Нямізе снапы сцелюць галоўамі, іх малоцяць цапамі сталёвымі», — так пераклаў Янка Купала паданне невядомага летапісца пра бой 1067 года. Нездарма ж напісаў ён: «Нямізе кроваві брэзе...» Берагі ракі крываваліся не раз і не двойчы, сярод прамінуўшых стагоддзяў, глядзі, ці знойдзеш такое, калі

б не заінепа ў горадзе зброя яго абаронцаў і заваўнікаў — ад князёў кіеўскіх, полацкіх, літоўскіх і татарскіх цемнікаў да каралёў Польшчы, польных гетманаў і маршалаў Напалеона.

Тут збіраліся атрады паўстанцаў, каб выканаць даручэнні Кастуса Каліноўскага, не сціхалі бунты рабочых і рамеснікаў за волю і долю, нездарма ж у Мінску прабіла гадзіна аб'яўшчыцы жыццё сацыял-дэмакратычнай рабочай партыі Расіі.

Берагі Нямігі прынялі кроў незабыўнага паўстання 1905 года, тут пралілася святая кроў змагароў за Кастрычніцкую перамогу і незлічоной арміі байцоў невідочнага фронту, які безупынна, цвёрда і бязлітасна выводзіў са строю тылы ворага ў гады апошняй вайны.

Калі мы ўдумваемся ў нялёгі змест мужнай годнасці Герой, якую здабыў наш горад, дык поруч з несмяротным імем гэтым неадменна становіцца і яшчэ адно: Падпольшчыкі! Колькі падполляў сабраў, перахаваў, узброіў, рушыў у дзеянне горад толькі на пачатку стагоддзя! І самае бяспрыкладнае ўзор барацьбы за свабоду і незалежнасць народа — гэта падполле, якое змагалася, цяргала горкія няудачы, зноў і зноў падымалася, гартвала і множила шэрагі, каб працягнуць вызваленчую работу на новым месцы, у новым выглядзе і не даваць спакою фашысцкім акупантам аж да скону іх, да выгнання іх з савецкай зямлі.

Апошні раз у убачыў раку не так даўно, празджаючы па вуліцы Горкага, былой Аляксандраўскай. За мостам, перад Кацярынінскай царквой, была ўзарвана частка вуліцы. У разрытай яміне, на глыбіні двух-трох метраў стаяла амаль без руху чорная пляма бруднай жывкі, не вады — хутчэй смалы.

Гэта і была Няміга. Я спыніўся і стаяў, зняўшы шапку, — нічога не зробіш, апошняя сустрэча! З самай старажытнай, не толькі беларускай, але агульнаславянскай ракою. Гэта ўжо ўсё, праводзіны.

Я бачыў раку жывою на свае вочы, бо некалькі год запар вяртаўся дамоў з лекцыяй акурат праз Нямігу. Вяскою, як урачыста выслаўляўся адзін з нашых студэнцкіх падручнікаў, рака нібыта ўспамінала сваё слаўнае мінулае, падымалася вышэй берагоў: залівала памост і змятала ўсю наліп фанерных крамак і майстэрняў, асуджаючы на галадаванне іхніх уласнікаў.

Мне выпадала ўдача сустрэцца з Нямігай не толькі ў часе паводак. Запар некалькі гадоў я хадзіў па вуліцы Мяснікова. Там, дзе ад яе адгаліноўваліся вуліцы Карла Лібкнехта і Розы Люксембург, рэчка цякла кшталтам арыка, проста пад вокнамі дамоў, узятая пад пераходныя масткі да крам і ганкаў, а то і проста бегла адкрытая, — па канаўцы ўздоўж тратуара. І адсвечвала даволі чыстай вадзіцай, калі той удавалася самай адфільтравацца ад памыяў і ўсялякіх лупін, бо гаспадыні, далёка не хадзіўшы, спаражнялі ведры са смеццем з парога проста ў рыштук.

Прастарней і чысцей плылося Нямізе вышэй, на вуліцы Нагіна. Тут, між зялёных садкоў, выглядала яна зусім прыстойным ручаём, цурчала нават пад мостам праз неіснуючы цяпер Газетны завулак. Сляды ракі губляліся для мяне недалёка за горадам, паблізу вёскі Пятроўшчына, — дзе і цяпер відна балацкая западзіна і асабліва вяскою прыкметна нешырокае ручво са жвавейшага выгляду ўзрэчнай травой. Ці не з тамтых колішніх балотцаў і пачыналася наша рака?

Словам, не так даўно, у 20-я і 30-я гады дый нават пасля вайны, Няміга была хоць і невялікай, але даволі вясёлай воднай артэрыяй, якая пры жаданні і ўмелым доглядзе магла б стаць каналам і дадаць аздобы і карысці не надта багатай на ваду нашай сталіцы. Магчыма, таму-сяму здалосся замяніць ручаём прасталінейнай, пад лінейку і аловак на ватмане, пракладчы магістралю і пешаходных шляхоў. Вось тут і патрэбна было, каб добра жадаў і немалое ўмельства прытрымала занадта расшчэпленую руку, каб зберагла жывою старонка гісторыі ў вялікім, сучасным індустрыяльным цэнтры.

Перапланіроўка вуліц, назвы якіх толькі што ўспаміналіся, не паказала, на жаль, такіх якасцей у тых, хто яе выконваў. Быў зроблены выгляд, нібыта рака даўно не існуе і няма ніякай рацыі паказаць на паверхні яе перасохлыя шлункі, лепш за ўсё дастойна засыпаць пакойніцу пяском і заліць для надзейнасці асфальтам, каб не выпузалася выпадкам з-пад дачаснай надтруніцы.

Падстаў навуковых і фактычных для такіх акцый відавочна бракавала. Сцяграванне, нібыта рака «ў 19 ст. у межах горада заключана ў калектар» (БелСЭ, т. 7, стар. 553), не можа ўстаяць ні перад памяццю гараджан, ні перад дакументамі.

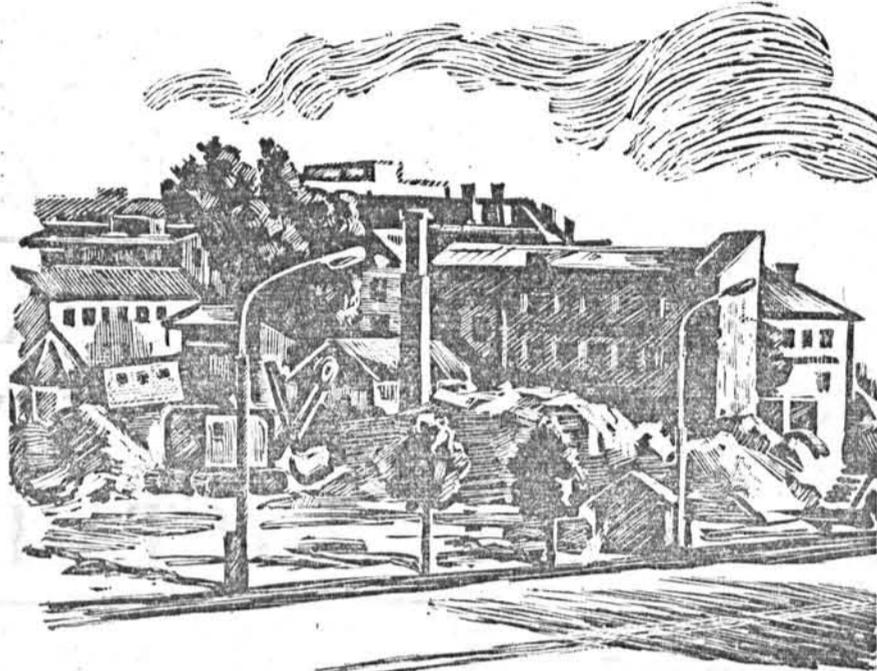
У 1850 годзе Мінскае губернскае праўленне вырашыла будаўніцтва канала для папярэджвання паводак на Нямізе адкласці «аж да ўмацавання гарадскіх прыбыткаў», для гэтага, бачыце, па-

мі плітамі. А пад імі — у такім жа пластмасавым калектары — плюскочка, завіхаецца жвавая ручаіна, каб хутчэй сустрэцца з большай суседкай-ракой.

— Ёсць весткі, — працягваў мой новы знаёмы, — быццам такія рэчы ўжо зрабілі японцы і яшчэ недзе...

— Відаць, кусаецца?

— Не больш, чым самы звычайны калектар. Грошы, вядома, трэба лічыць, але ў такіх выпадках, калі вяртаецца да



Максім ЛУЖАНІН

# БЕРАГІ ЗАЛАТЫЯ НЯМІГІ

трабавалася аж 1.015 рублёў! («Гісторыя Мінска», стар. 94).

Давялося абмежавацца дашчатым насцілам і жолабам на сутаках са Свіслачу. У жалезабетонную трубу частку Нямігі завялі тэльні ў 1926 годзе, тады было «выканана каля 70 працэнтаў гэтай работы» (зб. «Белорусская Советская Социалистическая Республика», Мінск, 1927, стар. 389).

«А якое рады даць рацэ і ці можна зрабіць гэта?» — думалася мне над раскапанай вуліцай, над чорнай, як дзёгаць, вадою.

— Не гаруйце! — раптам абзавяўся поруч многа маладзейшы за мяне чалавек. — На добры лэд рэчка можа яшчэ жыць.

Мы прайшлі на скверык каля опеонага тэатра і закурылі. Мой суразмоўнік наморшчыў лоб:

— Пластмасы па мацунку не горш за самыя трывалыя металы і бетонныя сумесі. Апрача ўсяго іншага, яны — празрыстыя.

— Дык вы думаеце?

— Не думаю, а цвёрда перакананы, што на пэўным адрэзку Нямігі бетонныя трубы можна замяніць пластмасавымі.

— А як хадзіць і ездзіць?

— Калупаць усю вуліцу не трэба. Даволі раскапаць дзе-небудзь метраў 200 каля вусця... Скажам, на плошчы 8 Сакавіка. Або на зусім незабудаванай мясціне. — Мой суразмоўнік разрагатаўся: — Ды не глядзіце вы на мяне, як на вар'ята! Я інжынер-каналізацыйнік...

Ён гаварыў так захоплены і маляўніча, што неўзабаве мне ўжо ўявілася, як гэта ўсё можа выглядаць. Ахайны канал, — бетанавааны — сцены і дно, — зверху надзейна накрыты светлымі празрысты-

жыцця горад, рака, а яна цячэ праз гісторыю трох народаў...

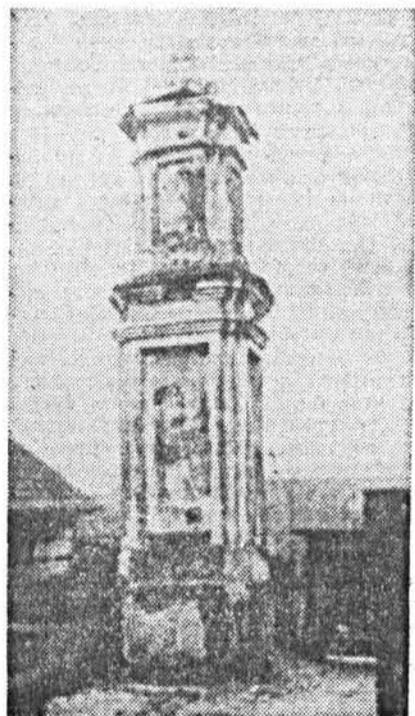
Ён раптам шырока, па-дзіцячы, усмінуўся.

— Хочаце выслухаць праграму-максимум? Каля самага вытоку ракі, адшукаць яго не так і цяжка, не дазволіць пераворваць і засыпаць друзам балаціны. І не зводзіць там гаі з хмызнякамі, а пасадзіць іх як паболей. Гэта непазбежна будзе рабіцца ў парадку стварэння зялёных зон. Толькі трэба ўзяцца так, каб ніводзін волас не ўпаў з галавы зялёнага друга. Там вось, недалёка ад вытоку, раку трэба падперці, зрабіць вадаскоўшча, хаця б дробенькае, як на колішніх вадзяных мльнях. Перш, вядома, ад броду ачысціць ручво і дно берагі аблямаваць у камень. І «караць на горла», як гаварылі продкі, кожнага, хто капне хоць адну капачку броду, забудзецца падабраць за сабою цэлафанавую абгортку, — яны ж гадамі не разбураюцца, — газетіну, бляшанку з-пад кансерваў. Малюнак прымусіў памоўчаць і прамоўцу і слухача.

— От бы слава была мінчанам! От бы людзей неахала кінучы вокам — якая ж яна, Няміга, пакланіцца яе свяшчэнным берагам! Не кажу пра археолагаў: берагавыя знаходкі зычаць іхнія навуцы і ўсім нам багата цікавага. Пэўна, не адна наша з вамі справа — аднаўленне старажытнай ракі. Ад нас патрабуецца драбчак драбчэй, брадзіла, каб зрушылася ў ход думка і намер. З цяперашняй землякопнай тэхнікай выдаткаў тут на капейкі, а сваё народнае — на доўгія вякі!

Мы пачалі меркаваць, дзе ж узяць гэтыя капейкі?

— А калі пусціць на гэтую справу толькі дзесятую ці сотую капейку, якую



Помнік бітае 1067 года пры рацэ Нямізе, пабудаваны ў 1897 годзе: на вуліцы Нова-Мяснінскай (зараз — Мяснікова) у Мінску. Час знікнення не ўстаноўлены.

можна ашчадзіць, іменна ашчадзіць, а не адраваць ад развіцця нашай культуры? Сродкаў будзе лічыць не пералічыць!

Ён прыпаліў ад запальнічкі і паглядзеў на мяне:

— Чакаю прызначэння! Вельмі проста. Кожны дзень у горадзе Мінску згарае, выкідаецца на сметнік, разрываецца і нішчыцца прыкладна мільён, калі не больш, аркушаў — падліковых, выдавецкіх — паперы. Гавару толькі пра газеты: іх дасюль толкам не збіраюць для паўторнай перапрацоўкі.

Спосабаў і сродкаў не пералічыш. Мой суразмоўнік падняўся:

— Ці не хопіць лічыць? Ёсць у нас дзяржава, не бедная, шчодрая на кожную высокую турботу. Толькі мы можам, больш таго, павінны зрабіць усё самі, у імя грамадзянскага абавязку, кроўнай любові народа да ўсяго, што належыць яму і павялічвае яго скарбы ў мінулыя і заўтрашнімі.

Мы паціснулі рукі на развітанне.

— Успамінаць маё слова: не сягоння, дык заўтра берагі Нямігі стануць літаральна залатымі.

Гэтыя нататкі былі пачаты даволі даўно. Аднак яны не пастарэла высакародная задума вярнуць тром братнім народам іх слаўную раку. Пры сучасных магчымасцях тэхнікі такі праект не выглядае фантастычным. Матэрыяльныя патраты — дробязныя, не паспееш вокам міргнуць, як акупяцца. А маральныя, духоўныя здабыткі нельга ні ацаніць, ні перадаць словамі.

Мінску дарагая кожная кропля вады. Ён больш чым мільянер ужо на жыхароў, збіраецца будаваць метро, не што год і не штоквартал, а штомесяц дае жыццё новым дамам, раджае новыя ўстановы, і, што ўжо грэх таіць, часамі награвашчае завод на завод.

Усіх іх, людзей, заводы, установы, машыны, трэба абмыць і напаяць.

Апрача Свіслачы і Нямігі ў горадзе ёсць яшчэ рэчкі. Некаторыя страцілі свае імёны. Часам успамінаецца Цна або Антонаўка. Яны бедна і плитка цурчаць, бруяцца. Адна праз пасёллак Усход-1, другая ідзе пад вуліцай Казлова (яна некалі ўтварала тут Доўгі Брод), выбягае каля аўтазавода, не даючы высыхаць невялікаму балотцу.

Як метадычна, планамерна і бясплітна ні завальваюцца шлам і смеццем, як ні забруджваюцца гэтыя рэчкі гарадскімі адходамі, як ні заліваюцца жывай з каналізацыйных труб і вулічных рышткоў, а ўсё ж жывуць! Як тая трава, скубеная-пераскубеная, полатая-пераполатая, што бессмяротна заўважыў на гарадскім бруку Леў Талстой. А каб іх не забіваць, а ачысціць, даліць вадою паводак, перакрыць шлюзамі і павесці ў новыя каарталы горада, а? Разам са Свіслаччу, а яна ўжо на значнай сваёй частцы апрапулася ў бетон, папрыгажэла і пашырэла і чакла ачысткі ад мулу, чым могуць азаліцца прыгарадныя калгасы, вывезшы яго на сваё поле, — разам са Свіслаччу, паўторым, быў бы неблагі ансамбль. І Мінск, уладаючы Заслаўскім, Воўкавіцкім, Лагойскім і Вілейскім вадасховішчамі, стаў бы дужэйшы, прыгажэйшы — людзі зайздросцілі б!

У гэтым сэнсе паказальны клопат пра Дзясню. Шырока разгарнуў гэту работу на Браншчыне абласны Камітэт партыі з дапамогай усіх асоб і ўстаноў, каму дарагая прырода Радзімы. Тут і абсадка дрэвамі берагоў малых рэк, што жывяць вялікую, і ачыстка іх, і стварэнне дробных вадасховішчаў на месцах былых вадзяных млыноў дый многа чаго іншага.

У гэтай добрай справе выяўляецца турбота не пра адну прыроду, а і пра гісторыю.

К. Д. Ушыньскі найлепшым чынам даваў, што хавае ў сабе гісторыю і мова.

Так разважыўшы, атрымліваецца вельмі шырокі фронт ахоўнікаў каштоўнасцей і скарбаў, створаных народам ва ўсе часы. Як бачым, тут: гісторыкі, археолагі, меліяратары, мовазнаўцы, мастакі, архітэктары, пісьменнікі, людзі розных спецыяльнасцей, нястомныя збіральнікі, шукальнікі, аметары старасветчыны.

Такім кроўна зацікаўленым, самаадданным гуртам можна, як кажуць, мост да зор пабудавць.

Тым часам, няма і дасюль нічога лягчэйшага, як зачапіць цягачом за рог старажытнай сцяны ці атруціць мазутам унікальны вадаём.

Мы не заўсёды помнім, што, напрыклад, у Полацка, які жыў, ваяваў, з'ядноўваў людзей і землі аж 1100 год, ёсць равеснік — Тураў, следам ідзе зусім забыты Давыд-Гарадок, далей Петрыкаў і Навагрудак. З 986 года ўспамінаецца ў летапісах Заслаўе — не аглядзішся, як яму 1000 гадоў будзе. А там на чарзе Орша і Копысь (1110 гадоў). Вось бы і нагадаць пакрысе кнігамі, альбомамі, як нялёгка і слаўна жылі яны, нашы воіны і кахмяжкі, гутнікі і руднікі, мухамолы і грэчасей.

Што датычыць самога Мінска, дык у ім не так і шмат засталася са старасветчыны. Аднак вуліцы Бакуніна, Герцэна, Музычны завулак, плошча Свабоды, Інтэрнацыянальная і Рэвалюцыйная вуліцы яшчэ ўтрымалі на сабе збудаванні — бюспрэчныя помнікі ў сілу гістарычнай і мастацкай вартасці. Пра гэта сабралі даволі матэрыялу і, на маю думку, зляжылі сур'ёзна абгрунтаваныя дакладныя запіскі Рэстаўрацыйнага майстэрні Міністэрства культуры БССР. Ёсць спісы дамоў, якія падлягаюць ахове, вызначана, чым яны каштоўныя, прыкінута нават, як можна выкарыстаць іх у сучасным горадзе, не без жалю адзначаны таксама і пралікі ў новых забудовах і перапланіроўках. Хацелася б, каб шырэй і паўней ведала гэты матэрыял наша грамадскасць і магла памеркаваць і выказацца.

Ніводзін са старых муроў не можа быць зачэплен рэканструкцыяй ці іншым спосабам без падрабязнага даследавання часу пабудовы (сцены, падмурак, грунт) і без складання адпаведнай дакументацыі.

Цікавымі былі водгукі на выстаўку Сенежскай эксперыментальнай студыі (1975), дзе рабілася спроба прыстасаваць старыя будынкі «Высокага места» ў Мінску да патрэб і профілю сучаснага вялікага горада. Не з усім можна пагадзіцца ў прапановах сенежцаў, але за ініцыятыву — на жаль, яна ішла не ад мясцовых архітэктараў — і за цэлы шэраг рашэнняў належыць толькі падзякаваць. Стала відавочна, што стары горад можна не толькі захаваць, а і зрабіць неад'емнай часткай новага.

Адшукаць карэнне ўсіх няўвязак у захаванні помнікаў і прыроды не вельмі складана, хоць гэта справа сацыялагаў і эканамістаў. Ясна адно: тады-сяды даводзіцца ісці на выйгрыш у часе, каб як мага хутчэй набудаваць дамоў, выпусціць пабольш прадукцыі, якая трэба краіне і чалавеку.

Ясна і другое, што наша краіна дужэйшая за іншыя ў свеце іменна сваім планавым пачаткам, які выключае анархію выпуску, перавытворчасць і недавытворчасць, гэта краіна толькі адна ў свеце мае сілу знайсці і знаходзіць разумныя рашэнні, каб паддываючы і развіваючы новае, не пакідаць у цяню і ў крыўдзе скарбы мінулых пакаленняў.

Не менш ясна і грозна трэцяе: кожная ўтрата ў свеце прыроды і старажытнасці — незваротная. Мы творым новую гісторыю чалавецтва, шануючы і ашчаджаючы ўсё, што зрабіла яно для таго каб стаць нам тымі, кім мы ёсць, пазнаваць ісціну розумам, узброеным мудрасцю вякоў, і ствараць заўтрашні дзень уласнымі рукамі, самымі магутнымі з вядомых ад пачатку летапісання, бо ў нашай сіле адгукваюцца ўсе сілы добра, што калі-небудзь нарадзіліся на белым свеце.



Яўген  
АНТОШКІН

Яўген Антошкін нарадзіўся ў 1937 годзе ў горадзе Раменскае, Маскоўскай вобласці, у рабочай сям'і.

З шаснаццаці гадоў пайшоў працаваць на вытворчасць, адначасова вучыўся ў школе рабочай моладзі. Закончыў Літаратурны інстытут імя М. Горькага.

Я. Антошкін — аўтар зборнікаў вершаў «Крэсіва», «Вялікая бяроза», «Ранішні зван», «Сунічнае лета», «Святло зарніцы», «Зямная прыгажосць».

Бляск маланак у рамах —  
Аж за вёрсты відно...  
І з трывогаю мама  
Пазірала ў акно.

Зашмаргнуўшы фіранку,  
Адчуваў у цішы,  
Як пазногцем маланка  
Шкрабацела ў душы.

Хмара спуджаным дымам  
У закуткі паўзла.  
Не сціхаў паядынак  
Цёмнаты і святла.  
Быў я юны і смелы:  
«Ноч?  
Нашто яна днём?»  
Дайце далеч,  
Дзе стрэлы  
Палымнеюць агнём.  
Дужых духам ніколі  
Не адолець бядзе.  
Ты ж казалася, ад долі  
Не схавацца нідзе.

Над прыціхлай планетай,  
Быццам гром, касмадром.  
І нябёсы ракет  
Кроіць зорным крылом.

## КУСТ МАЛІНЫ

У гародчыку —  
Куст маліны  
Палымнее кастром на зары.  
Гронкі ягад, нібы рубіны,  
Самі просяцца ў рукі — бяры.

Як суседкі, лісткі ля ганку  
Не спыняюць шэпты свае.  
Каля печкі матуля з ранку —  
Стаў малінавым твар яе.

Ты стамілася вельмі, мама,  
Ды не хіліш усё ж галаву.  
Зараз выйду я ў сад, за браму,  
Росных ягад табе нарву.

Нібы вецер з вясновай нівы,  
З той, што знала твая рука,  
Па хаціне ідзе шчыплівы  
Водар ягад і малака.

Вось ён — плён руплівага пошуку —  
Гронкі ягад жывых,  
Бяры!  
Сакавітыя кроплі ў кошыку  
Вытрамываюць чырвень зары.

Толькі ты насустрач не выйшла,  
А, пакінуўшы клопаты ўсе,  
Тое ўсё, што рабіла ўвішна,  
Ты кудысьці пайшла пакрысе.

Сцюжы злікія ў вокнах лютуюць,  
Затуманена ў вокнах  
Шкло.  
Чыгункі і збанкі пустуюць,  
Рук забылі тваіх цяпло.

І дыміць за сямом прасёлка,  
Як пад сонейкам сырадой.  
А я помню цябе  
Вясёлай.  
А я помню цябе  
Маладой.

## КРЭСІВА

Мы звалі крэсівам  
З пашанай  
Той камень,  
Што аб камень біў  
І ў цемры ўспышкай нечаканай,  
Як з цудаў цуд,  
Агонь здабыў.

Мы, назіраючы, ня мелі,  
Як нараджалася святло.  
Запалак жа тады не мелі,  
Ратункам крэсіва было.  
На печы голле сохла ў хаце.  
І, каб не знаць цяжкіх турбот,  
Хавала на камінку маці —  
У цёплым месцы —  
Ватны knot.

Я браў два камяні з уменнем,  
Прыладжваў knot зручнай знарок,  
Ад сутыкнення двух камяняў  
Каменны пыл  
Ляцеў убок.  
І іскры ўспыхвалі адчайна,  
І печ запальвалі яны,  
І саграваўся  
Чорны чайнік,  
І пахлі смажаным  
Бліны.

І мы ўсміхаліся шчасліва,  
І гулка біла кроў у скронь,  
Калі на knot скакаў гулліва  
Вясёлым д'яблікам агонь.  
Віталі мы яго з'яўленне...  
Я гэтак змалку ўпершыню  
Спасцігнуў дзіва вызвалення  
З няўмольнай цемрадзі —  
Агню.

Няўтольна п'е глыткамі конь...  
І адлюстроўвае балотца  
Лоб  
З зоркай белай,  
Як далонь,  
І з грыўкай,  
Выцвілай ад сонца.

І, адступіўшы ад вады,  
Глядзіць ён задумненым зрокам:  
Хто цішыню парушыў крокам?  
Ды не,  
Адны яго сляды...

Аб чым ён думае самотна?  
Аб той,  
Каго ён сніць цішком,  
За кім ён бегаў бестурботна  
Гарэным рыжым стрыгуном.  
З рускай перапісу  
П. МАКАЛ'Я.

## СМЕХАТРОН,

АБО

АМАЛЬ НЕСУР'ЭЗНЫ РЭПАРТАЖ  
З СУР'ЭЗНАГА ВЕЧАРА

«Творчасць заўсёды лічылася прывілеяй чалавека. Праўда, да нядаўніх дзён ніхто пакуль не ведаў, як прыходзіць натхненне да паэта, вучонага, вынаходніка. У навуцы з'явіліся, што высвятляе законы творчасці, да сённяшняга дня не было значных адкрыццяў. Сёння мы ведаем: адкрыты многія законы творчасці, прайшлі выпрабаванні машыны, якія складаюць байкі, пароды, эпіграмы. Іх называюць смехатронамі».

(Газета «Вячэрні Лос-Кальвадос», № 76, 1 красавіка 1977 года).

Шчыра кажучы, я не збіраўся ісці на гэты вечар. У дзень зарплаты былі іншыя, больш праязныя намеры. Аднак пачалося ўсё з гэтага паведамлення ў газете.

— Чыталі? — Адзін з супрацоўнікаў тыкаў газету кожнаму пад нос. — Гэта — скажу я вам... Гэта рэвалюцыя ў байкапісе. Кажуць, хутка ў Доме літаратара наладзяць спаронітва паміж паэтам і машынай, хто лепш напиша байку. Мо нават і сёння.

«А можа?» — падумалася.

А тут яшчэ на планёрцы мне прапанавалі:

— Складзі на гэты вечар. Вечар сатыры і гумару. Ведаеш жа, што смех падаўжае жыццё. Адна гадзіна смеху — пяць гадоў жыцця дадаткова. Глытнеш гэтага самага эліксіру. А заадно зробіш рэпартаж.

Тут ужо, як кажучы, хочаш — не хочаш...

У гэтым утульным кафе Дома літаратара ветліва падміргваю агні камінок. На століках у бутэльках булькала каўказская мінералка. Першае ўражанне было такое, нібыта супрацоўнікі Дома літаратара сабраліся на вечар з нагоды юбілею ці свята аднаго са сваіх таварышаў. У зале іх, супрацоўнікаў, было найбольш. Можна, каб запойніць вакуум, чаго не змаглі зрабіць агітацыйнымі сродкамі?

Праўда, са сцяны прызыўна кікалі словы:

Кожны, хто любіць добрую ўсмішку,

Знойдзе на гэту сустрэчу снежку,

Сёння ў праграме Каронны нумар — Сатыра і Гумар.

З цягам часу публікі, праўда, крыху прыбыло. У асноўным, людзі сур'эзныя, сталыя. З'явілася такое ўражанне, што чым больш з выгляду сур'эзны і пахмурны чалавек, тым лепш з-пад яра яго праменіцца гумар. Ці не ўлічаны гэта пачаткоўцы? А, магчыма, уражанне памыляецеся?

— У госці да сённяшняй літаратурнай пятніцы прыйшлі рука аб руку сатыра і гумар. — завярцеў кола сустрэч вядучы Пятрусь Макаль. — Мужчына і жанчына, муж і жонка. Я коранецька, мінут на сорак, зра-

блю вам даклад аб карысці смеху ў нашым жыцці і аб уздзеянні яго на ўздым народнай гаспадаркі.

Але, убачышы, што прысутныя запратэставалі супраць даклада, Макаль махнуў рукой: сапраўды, ці да даклада тут! Толькі перадаў шанаванне ад патрыярха беларускай савецкай гумарыстыкі Кандрата Крапівы, які сам меўся быць на сустрэчы, аднак нешта перашкодзіла, і даў слова Аляксею Зарыцкаму. Безумоўна, Зарыцкага вы ўсе ведаеце, асабліва прадстаўляць яго я не маю патрэбы. Аляксей Аляксандравіч — сталы эпік, майстар сюжэта, заўсёды прагне шматпланавасці. Добры сем'янін. А тут:

— Жаніцца я збіраюся...

Хачу жаніцца і баюся,

Ад думак пухне галава.

Але, падоўжышы на кроплю наша кароткае жыццё, з адцаем прызнаўся:

— Прашу не бытаць майго героя з майёй біяграфіяй.

Вось табе і на...

Як заўсёды, Язэп Семяжон прыйшоў на вечар са сваімі любімымі... Перам Жанам Беранжэ і Робертам Бёрнсам. Разам з Беранжэ Семяжон заклікаў «смех, што ўпрыхі збег» вярнуцца ў залу, уласнаручна з Бёрнсам засведчылі «Прашэнне ракі Бруар» не забруджваць яе берагі, кляпатліва адносіцца да яе.

А потым выступаў чалавек, які, як кажучы дасведчаныя людзі, у апошнія дні вельмі скуднеў. Ад касых позіркаў, ад званкоў пакрыўджаных людзей. Маўляў, куды ні тышці пальцам, у яго нядобразычлівы, ворагі. А ўсё з-за свайго языка, з-за свайго нястрыманасці. Ну, зачэпі ты аднаго паэта, другога, знайшоў у іх творах такія-сякія хібы і недарэчасці, дык пазвані яму, скажы асабіста... А ён — не! На старонках газеты ці часопіса «праславіць». Скажыце, каму трэба такая слава? Таму і «точыць зубы» той-сёй з пакрыўджаных. А Георгію Юрчанку перажывай, худзей. І ўсё ж характар у чалавека байцоўскі.

Зноў пакінуўся на таго-сяго з паэтаў, валтузіў іх «баянне і флейчанне». І хоць заявіў Юрчанка «Ой, як хацеў я не пісаць», яго пароды мелі поспех. Здаецца, ніхто і не пакрыўдзіўся на яго, не далучыўся да арміі ворагаў.

Не будзе зняты з

узбраення,

Бо перайшоў на

рэактыўнае натхненне.

І лірыкі, яго сустрэшы,

Кідаюць недапісаныя

вершы,

Сціхаюць балалаечкі,

тальянкі:

Ратуйцеся, хто можа —

танкі!

Скажыце, хіба можа прайсці цікава вечар без Васіля Віткі? Без дзядзькі Цімоха — яркага палеміста і бескампраміснага ў спрэчках? Менавіта ён свайёй эпіграмай на Максіма Танка і ўліў жыватворны струмень у далейшы ход вечара. Дзядзька Цімох, што называецца, і паец, і жнец, і на дудзе ігрэц. Ён і паэмы, і вершы для дзяцей шчыра не б'е ніткамі, і праязныя пасевы чысцютка зжынае, а ад яго крытычнай музычнай «суды» многім нясоладка робіцца. Словам, бадай, лепш за тую машыну — смехатрон. Дарэчы, аб смехатроне. Ці то не чытаюць прысутныя замежных вячэрніх газет, ці мо не так хутка даходзяць чуткі, але за ўвесь вечар ніхто пра яго не ўспоміў. Хоць смеху было досыць!

Словам, Цімох Васільевіч, што называецца, увайшоў у азарт. Было аддадзена належнае Р. Бардуліну, аўтару кнігі «Дойны конь». Зачыталіся скарга «Марсіяне аб «Шостым акіяне», «Гамолкавым рамане» і адказ на эпіграму «Мы не Віткі, мы не Маўры». Прысутным было расказана пра «Адкрыццё Каваленкі» і пра «пяцікіжжа» Генадзея Бураўкіна — «біблію Генадзеву».

Не стрымаўшыся, Вітка, як гаворыцца, «заціў» Язэпа Семяжона. Эпіграму дакладна я не запомніў. Магчыма, Цімох Васільевіч яе надрукуе. Я паспрабую прыблізна пераказаць яе змест. Маўляў, ты не горшы ад таго, што ў цябе, не як у Чынгіз-хана, было не пяцьсот жонак, а ўсяго — сем Муз з

дзевяці. Не горшы, і ўсё тут! Нават клічуць дзесьці цябе «Семя-Джон».

Аднак Язэп Ігнатавіч выступіў зноў на абарону гоігару свайёй радаслоўнай. На дапамогу ён паклікаў, зноў жа, англічан. Ён расказаў «аб паходжанні адной важнай асобы», зачытаў «эпітафію на помнік старой зласлівцы», сказаў слова «нашчадку сцюартаў». І ўсё гэта — з ветлай пачцівасцю, з вялікай інтэлігентнасцю.

Часопіс «Вожык» камандзіраваў на гэты вечар Пятра Сушко. Тры «калочкі» прынес ён з сабою. Р. Бардуліну і Л. Дайнеку, як кажучы, былі далямпацкі іх уколы (яны на вечары не прысутнічалі). За іх давялося «аддувацца» А. Зарыцкаму. Але нічога, вытрымаў, нават не зморшчыўся.

А потым, як з рога, пасыпаліся экспромты. Здаецца, па цэламу мяжу прынеслі іх аспірантка Марына Нікіціна і адказны сакратар Саюза архітэктараў рэспублікі Міхаіл Марцінкоўскі. Іх хобі — збор экспромтаў. Вось некаторыя з іх.

Марына Нікіціна:

Вучоныя выявілі пароду кароў,

якія не мычаць, а цяляцца.

Ён пагаварыў з ёю ўласнаручна.

Не кладзіся на ложка бабулі,

а то набярэшыся старасці.

Марцінкоўскі:

Дзіўна: чым даўжэй жывуць людзі,

тым больш скардзяцца на здароўе.

Во, былі людзі! Трэцяга лічылі лішнім!

Пачакаем ночы, сказала сава,

там відаць будзе.

Ці не праўда, цікава?

А потым на круг, бы на вясковай вечарышцы, выскачыў Рыгор Яўсеў. Свяціўся, зіхацеў, бы пачышчаны самавар. У руках кніжка, якую толькі што атрымаў з выдавецтва. Без Удовілага сына, Дванаццацігалавага змея, Салаўя разбойніка, — толькі з кніжкай.

— Не другая, трэцяя, — правіў П. Макаль.

Маўляў, я не жанчына, якой хочацца выглядаць больш малядой, і яна крыўдзіцца, калі набаўляюць ёй гады. Тут чым большая колькасць, тым лепш.

І завіраваў словамі, пачаў заражаць залу флюідамі смеху.

Хоць Мікола Вяршынін, не ў прыклад таварышу, прыйшоў на вечар без кніжкі, але тое-сёе таксама прынёс з сабою. Хто такі Вяршынін? Тэхнік у паэзіі, паэт у тэхніцы. Так яго клічуць і на трактарным заводзе, дзе ён працуе, і ў рэдакцыях газет і часопісаў, якія ён не абмінае.

Мікола Татур зачытаў сваю эпіграму. Пра аднаго кіраўнічага чалавека з бюро прапаганды мастацкай літаратуры. Магчыма, я памыляюся? Мяркуюце самі:

На балоце аер-аер,

Піша вершы Ставер-Ставер.

А як ступіцца пяро,

Выступае па бюро.

Ведае ж во, дзе хто выступае.

Чалавекам з тысячай абліччяў называлі англійскага акцёра Лон Чанэя. Тысячу масак, тысячу вобразаў іншых людзей паказаў глядачам акцёр. Безумоўна, у Янкі Курбекі тысячы твараў пакуль няма. На вечар ён прыйшоў толькі з галасамі М. Калачынскага, Я. Маўра, П. Броўкі, якія перадаў з добрай назіральнасцю.

Амаль наўтары гадзіны прабегла неўпрыкмет. Калі зрабіць скідку на сякі-такі брак (не ўсё было смешнае), усё ж выпілі мы гэтага эліксіру ёмістую дозу і век наш на некалькі гадоў падоўжыцца.

Смехатрон у выглядзе жывых паэтаў і праязнікаў працаваў даволі суладна. Дарэчы, яшчэ раз аб смехатроне.

— Як вы адносіцеся да вынаходніцтва машыны смеху? — на такое пытанне мы папрасілі адказаць некаторых з прысутных.

Я. Семяжон:

— На машыну спадзявайся, а сам ведай як мага больш моў.

А. Зарыцкі:

— У сваты на машыне неяк ехаць зручней.

М. Татур:

— Што ж, наша каса стане больш багатай.

Р. Яўсеў:

— Не разыгрывай, браце.

Сёння ж першае красавіка.

Рэпартаж з першакарасавіцкага вечара вёў А. АСТРЭЙКА.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

### «ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня  
выдавецтва ЦН КП Беларусі

Індэкс 63856 АТ 01169

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выйўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масавай работы — 33-22-04, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65.

Руканісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Аляксей АСІПЕНКА.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Барыс БУР ЯН,

Анатоль ГРАЧАНІКАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ,

Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАУ,

Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА,

Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара),

Уладзімір НЯФЁД, Віктар ПРАТАСЕНЯ,

Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ,

Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК, Рыгор ШЫРМА.

Адказны сакратар Мікола ГІЛЬ.